

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Bestuurskundige Berichten februari 2020: terug in de tijd

Dijke, D.D. van; Augustinus, T.; Bytyçi, D.; Dijkstra, H.; Plas, R.; Spruit, J.

Citation

Dijke, D. D. van, Augustinus, T., Bytyçi, D., Dijkstra, H., Plas, R., & Spruit, J. (Eds.). (2020). Bestuurskundige Berichten februari 2020: terug in de tijd. *Bestuurskundige Berichten*, 35(1). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3212567>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3212567>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Jaargang 35 - nummer 1

Februari 2020

Terug in de tijd

**Geschiedenis van de Bestuurskundige Berichten door
Frits van der Meer**

**Galerij der Groten: historische grondleggers der
Nederlandse Bestuurskunde**

Een interview met Ayaan Hirsi Ali

**Bestuurskundig essay van de Kosovaarse Ambassadeur
in Nederland: Lirim Greiçevci**

**Interview met oud-bestuurslid van de B.I.L. en huidig
nieuwschef van de Telegraaf: Kamran Ullah**

**BESTUURSKUNDIGE
BERICHTEN**

Waarde lezer,

Het is mij een waar genoegen om aan u de eerste vernieuwde editie van de nieuwe Bestuurskundige Berichten te mogen presenteren. Graag zou ik willen beginnen met het bedanken van iedereen die hier een bijdrage aan heeft willen leveren. Met name de Bestuurskundige Berichtencommissie én natuurlijk een ieder die een bijdrage heeft gedaan aan ons prachtige magazine.

Dit jaar viert de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden (B.I.L.) haar zevende lustrum. Het thema dit jaar is 'Retroversus' waar wij de afgelopen 35 jaar weer in perspectief zetten en terugblikken op de historie van onze prachtige studievereniging.

Want wat hebben wij toch veel meegemaakt de afgelopen 35 jaar. De verhalen van toen leven nog steeds onder de leden nu. Van de inmiddels legendarische reizen van New York tot aan Moskou, van Warschau tot aan Bangkok. Of de brief van Tony Blair die nog steeds prominent aanwezig is op de B.I.L.-kamer. En niet te vergeten de prominente oud-leden zoals de voorzitter van het 11^e bestuur, Sander Dekker. Of Kamran Ullah, commissaris activiteiten van het 19^e bestuur die tevens een bijdrage levert aan de eerste editie van de Bestuurskundige Berichten van dit jaar.

Voor een relatief jonge studievereniging heeft de B.I.L. al veel meegemaakt. Als de nieuwe generatie bestuurskundigen in spe zullen wij ons best doen om deze traditie voort te zetten en om onze rijke historie nog verder uit te breiden in de jaren die zullen volgen.

Na vele vergaderingen, het versturen van tientallen mails en het ontwerpen van het magazine is het eindelijk zo ver. Moge u genieten van het eindresultaat waar wij als commissie zo hard aan hebben gewerkt. Ik wens u veel leesplezier en wij hopen u nogmaals te verrassen met de tweede editie die later dit jaar zal verschijnen.

2

Hoogachtend,

Thomas Augustinus
Commissaris Onderwijs van het 35^e bestuur der
Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

Inhoud

- 4** Bericht van de Commissie
- 6** Verleden, heden en toekomst van de BB
- 7** Interview met Ayaan Hirsi Ali
- 10** Tussen zelfcensuur & boycotambities: omgaan met Chinese universiteiten
- 11** Galerij der Groten
- 14** Vijf jaar na de introductie van het sociaal leenstelsel: kosten en baten van het hoger onderwijs
- 21** De beste premier
- 24** Bestuurskundig essay van de Kosovaarse ambassadeur in Nederland
- 26** Woodrow Wilson: president en bestuurskundepionier
- 30** Het jongerenparlement
- 31** Interview met oud-bestuurslid Kamran Ullah
- 35** De B.I.L. in beelden

Colofon

BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN

ISSB: 0920-5772
35^e jaargang, nummer 1.

Een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden. Verschijnt tweemaal per jaar.

Redactie

Thomas Augustinus, Drenis Bytyçi, Rick van Dijke, Haije Dijkstra, Rebecca Plas en Justin Spruit

Medewerkers aan dit nummer

Koen Caminida, Lirim Greiçevci, Ayaan Hirsi Ali, Frits van der Meer, Jens Struik en Kamran Ullah

Lay-out

Thomas Augustinus, Drenis Bytyçi, Rebecca Plas en Roger Jolly (hij leeft voort)

Omslag

Drenis Bytyçi en Rebecca Plas

Advertentie

Orangebook

Redactieadres

B.I.L. t.a.v. redactie BB
Turfmarkt 99
2511 DC
Den Haag

Druk

Orangebook

Bericht van de commissie

Waarde lezer,

Een hernieuwde Bestuurskundige Berichten; het is zover. Het zaadje voor dit idee is enkele maanden geleden geplant en in de vorm van deze 36 pagina's tellende editie tot wasdom gekomen. De Bestuurskundige Berichten is in de afgelopen jaren verschenen in de marge van de B.I.L.-activiteiten. Het blad is geleidelijk in deze bijrol terechtgekomen door het ontstaan van 't Haagsch Kwartiertje, het informele verenigingsblad. De Bestuurskundige Berichten werd het alumniblad en verdween daarmee uit het zicht van de huidige studenten. Tot nu. Het is de vaste overtuiging van mijn commissie, dat beide verenigingsbladen met hun eigen karakter en op hun eigen wijze iets toevoegen aan het brede palet van activiteiten van de B.I.L.. Haije Dijkstra, Justin Spruit, Rebecca Plas, Drenis Bytyçi en ondergetekende misten in onze voorbije studiejaren een formeel blad voor (semi-)wetenschappelijke en journalistieke stukken als tegenhanger van 't Haagsch Kwartiertje. Om u hetzelfde gemis te besparen, brengen we de BB terug naar waar hij hoort: bij u, de studenten. Ook de alumni blijven de Bestuurskundige Berichten vanzelfsprekend ontvangen.

Dit jaar mag de Commissie Bestuurskundige Berichten twee extra dikke exemplaren voor u samenstellen. Zoals de omslag reeds verraaft, is voor het thema *Terug in de tijd* gekozen, aansluitend bij het lustrumthema *Retroversus*. De volgende editie zal in het thema staan van *Blik op de toekomst*. De revitalisering van dit blad valt samen met het lustrumjaar en leent zich daarom bij uitstek voor een terug- en een vooruitblik. In de goede Latijnse traditie mag de naam van de Romeinse god Janus in dit verband niet ontbreken. Janus was de god van het begin en het einde; van openen en sluiten. Het is daarom ook niet verwonderlijk dat de maand januari nog altijd zijn naam draagt. Janus wordt steevast afgebeeld als een man met twee gezichten, die met het ene gelaat terug in de tijd kijkt en met het andere een blik op de toekomst werpt.

In de geest van Janus kijken we dit jaar in de Bestuurskundige Berichten terug en vooruit. In deze editie vindt u een portret van de beste minister-president die Nederland gehad heeft: Pieter Cort van der Linden. U treft een interview aan met een trouwe lezer van de Bestuurskundige Berichten, toen zij nog studeerde in Leiden: Ayaan Hirsi Ali. In de Galerij der Groten bekijken we drie legendes in de Nederlandse bestuurskunde. We onderzoeken het leven van de enige bestuurskundige die het ooit tot president van de Verenigde Staten schopte, Woodrow Wilson, en interviewen het tot dusver enige B.I.L.-bestuurslid dat het tot nieuwschef van De Telegraaf bracht, Kamran Ullah. Uiteraard mag de naam van prof. dr. Frits van der Meer niet ontbreken in deze hernieuwde Bestuurskundige Berichten. Hij wijdt een artikel aan de geschiedenis van dit blad.

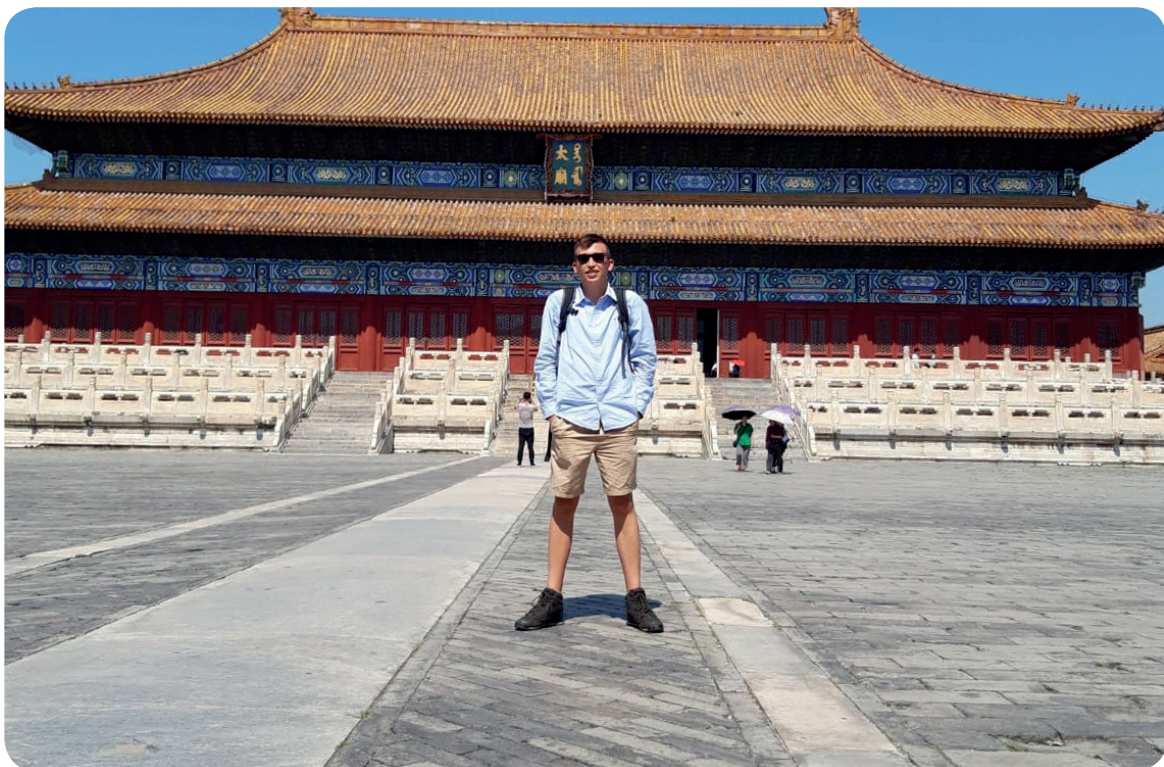
Ik wil mijn warme dank uitspreken aan het 35^e bestuur der B.I.L. voor de heropricting van de commissie Bestuurskundige Berichten. Het bestuur heeft het ietwat prikkelende position paper ter harte genomen; de Bestuurskundige Berichten is terug. Een knap staaltje responsief bestuur.

Hoogachtend,

Rick van Dijke
Voorzitter commissie Bestuurskundige Berichten

Van links naar rechts: Rick van Dijke, Drenis Bytyçi, Thomas Augustinus, Rebecca Plas en Justin Spruit

Uw correspondent uit China: Haije Dijkstra

Verleden, Heden en Toekomst van de Bestuurskundige Berichten

Door Prof. Dr. Frits van der Meer

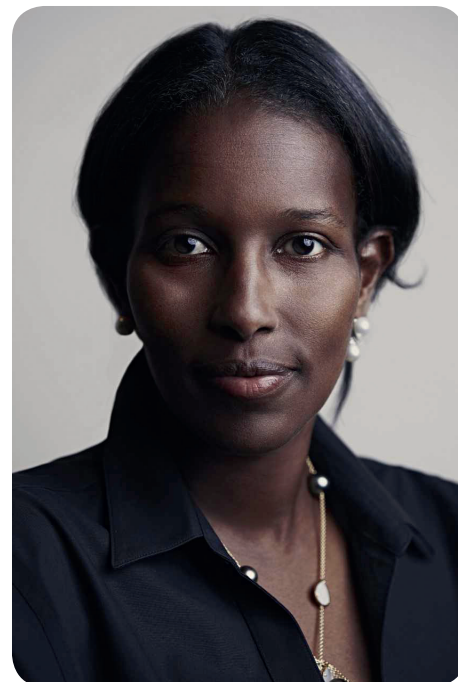

Het is vrij ongebruikelijk dat een perspublicatie die ter ziele is gegaan weer tot leven wordt geroepen. Dat is nu het geval met de Bestuurskundige Berichten (BB). De heropricting van de BB is in ieder geval passend aangezien de BB eind 1985 is opgericht en het eerste nummer is verschenen in 1986. Er zou sprake zijn van een zevende lustrum. Laten we er maar van uitgaan dat de BB een korte winterslaap heeft gekend. De BB heeft al bij aanvang een positieve bijdrage geleverd aan de bekendheid van de B.I.L., wat toen nog de Vakgroep Bestuurskunde heette. Het was een glossy publicatie, die vier keer per jaar verscheen. Dat laatste was gelijk een probleem zoals ik dadelijk ga uitleggen. Met de eerste redacteurs kwam er een scherp redactieteam aan het werk. Ze kregen de meest vooraanstaande wetenschappers, politiek en ambtelijke bestuurders te spreken en ze ontlokten hen (vaak) opzienbarende uitspraken. Iets wat me altijd is bijgebleven waren twee interviews. Een met de latere minister Uri Rosenthal, voorzitter van de Leidse bestuurskunde en de ander met professor Andries Hoogerwerf, de toenmalige éminence grise van de Twentse bestuurskunde. Tussen de Leids/Rotterdamse (toen nog een opleiding) en de Twentse benadering bestond toen enige spanning. Die bestaat gelukkig niet meer. De BB-redactie ontlokte aan Rosenthal wat negatieve opmerkingen over de Twentse beleidsbenadering. Daarmee gingen ze naar Hoogerwerf toe om hem met deze uitspraken van Rosenthal te confronteren. Hoogerwerf liet zich deze kans niet ontgaan en ging er met een scheermes overheen. Voor degenen die van zoiets hielden was het vrij amusant om te lezen. Zo kan je, heel passend voor de media, ook nieuws maken. Zelf heb ik eind jaren '80 met het meeste plezier onder een pseudoniem opgetreden als columnist en later met Mark Rutgers, de huidige decaan geesteswetenschappen, de redactieraad gevormd. In overeenstemming met het uitgangspunt van de oprichter van de Leidse bestuurskunde Van Braam over studenten activiteiten is altijd het uitgangspunt geweest een blad door studenten en voor studenten en openbaar bestuur. Het goede aanzien van de BB werd ook duidelijk dat het te vinden was in de open schappen van de bibliotheek bij de wetenschappelijke bestuurskundige en politicologische bladen. Zelfs is een enkele keer een bijdrage van een lid van de wetenschappelijke staf opgenomen in hun publicatielijst bij de wetenschappelijke artikelen. De oude Bestuurskundige Berichten kunnen inderdaad als roemruchtig worden genoemd.

Eerder heb ik aangegeven dat het voortbestaan van de BB over de jaren heen niet altijd even gemakkelijk is geweest. Los van de wisseling in redacties per jaar en de daarmee samenhangende soms moeizame rekrutering van nieuwe mensen waren de kosten verbonden aan een papieren glossy erg hoog. Het blad zag er dan wel erg mooi en professioneel uit, maar dat vertaalde zich in hoge kosten, die ondanks de advertentieopbrengsten en subsidies moeilijk voor de B.I.L. was op te brengen. Een tweede probleem was de lange productietijd en het beperkte aantal nummers. Actueel blijven was dan ook een probleem evenals de vraag moet het een intern verenigingsblad zijn of moest het ook een duidelijk extern profiel hebben op welk lezerspubliek moest men zich richten? In de laatste fase van het bestaan werd gekozen voor een meer intern karakter.

Betekent dit alles dat een hernieuwde Bestuurskundige berichten een kort leven beschoren zal zijn? Ik denk en hoop van niet. Allereerst de digitale mogelijkheden van het huidige publiceren kan de kosten goed drukken. Dat hoeft geen bezwaar meer te zijn. Inhoudelijk zou ook een duidelijk extern profiel, naast het verenigingskarakter, van grote meerwaarde zijn niet alleen voor de B.I.L. en maar ook voor het Instituut Bestuurskunde. *BB vivat in aeternum!*

Interview met Ayaan Hirsi Ali

Ze was een beeldbepalende Nederlandse politica van 2002 tot 2006. Als asielzoeker, afkomstig uit Somalië, studeerde ze politicologie in Leiden. Daar besloot ze haar islamitische geloof op te geven. In 2003 werd ze namens de VVD lid van de Tweede Kamer. In die rol uitte ze scherpe kritiek op de multiculturele samenleving en de islam. Vanwege haar veiligheidssituatie vertrok ze in 2006 naar de Verenigde Staten. Ze is daar werkzaam op het snijvlak van bestuurskunde en politiek. Wij interviewden Ayaan Hirsi Ali.

Studententijd

Hoe kijkt u terug op uw studententijd aan de Universiteit Leiden? Wat herinnert u zich van het blad Bestuurskundige Berichten?

Ik kijk met veel plezier terug op mijn studententijd. Er zijn 3 dingen die ik me herinner uit mijn tijd in Leiden. Ten eerste was Leiden de plek waar ik leerde te denken, kritisch te denken, mijn *mind* werd er enorm verbreed en verruimd, veel verder dan wat ik ooit voor mogelijk had geacht. Ten tweede: ik had er ook veel plezier, maakte er veel goede vrienden, ik heb me er goed kunnen vermaken. Ten derde: Leiden was de tijd, zelfs al had ik weinig geld, waar mijn passie voor reizen en de “wereld zien” echt werd gewekt.

Bestuurskundige Berichten herinner ik me als een blad wat goede artikelen had voor een studentenblad. Er stonden goede berichten en artikelen in over de bestuurskundige thema’s van de dag.

Zijn er dagen waarop u Nederland als woonland mist?

Jazeker. Ik had me in Nederland aangepast, en al heb ik me goed aangepast aan het land waar ik nu woon, mis ik natuurlijk vrienden, bepaalde herinneringen, en bepaalde plaatsen in Nederland. Ik denk dat ik altijd warme herinneringen van Nederland zal overhouden, voor de gastvrijheid die me in Nederland is verleend door de samenleving, en voor de mogelijkheden om me er zelfs als “nieuwkomer” persoonlijk en professioneel te kunnen en mogen ontplooiën.

Politiek

In hoeverre volgt u de Nederlandse politiek nog? Hoe kijkt u hiernaar?

Ik volg de Nederlandse politiek niet op de voet. Ik volg wél het proces van Brexit vrij nauwlettend (naast tegelijkertijd de groeiende integratie van de EU zelf) en het feit dat de integratie van allochtonen noch steeds een probleem is, met name van Islamitische allochtonen. Dit laatste is nog steeds een zorg in Nederland, en ook in andere Europese landen.

Wat is mening over Forum voor Democratie, de groeiende politieke partij van Thierry Baudet?

Ik weet er weinig van, maar één van mijn goede Nederlandse vrienden, Paul Cliteur, is lid van de Partij, dient ook als Eerste Kamerlid. Paul zegt dat Thierry Baudet bewonderenswaardig is, en dat Forum voor Democratie een sterke bijdrage levert aan het Nederlandse politieke bestel.

Uw eigen partij heeft sinds uw vertrek ook een ontwikkeling doorgemaakt. Kunt u zich vinden in de partijlijn, zoals uitgezet door Rutte (en Dijkhoff)? Met andere woorden: zou u in Nederland nog steeds VVD-lid zijn geweest? Zo niet: op welke partij zou u dan stemmen?

Ik heb die verandering, of ontwikkeling, binnen de VVD zelf niet gevolgd. Voor mij persoonlijk was filosofisch de VVD van Frits Bolkestein altijd het meest aantrekkelijk. Maar ik wens natuurlijk de VVD van Mark Rutte veel sterkte en geluk.

Hét thema bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 was ‘de Nederlandse identiteit’. Koningin Maxima heeft gesteld dat die identiteit niet evident bestaat. Anderen stellen dat de Nederlandse identiteit sterk samenhangt met de Joods-Christelijke cultuur. Hoe ziet u als voormalig immigrant de Nederlandse identiteit?

Als natie-staat is de Nederlandse identiteit op historisch, cultureel, economisch en geografisch niveau *distinct* (om een Engels woord te gebruiken) en ook uniek. De Nederlandse identiteit vindt zijn grondslag in de Joods-Christelijke cultuur. En de Nederlandse identiteit heeft ook zeker zijn eigenaardigheden. De Koning en Koningin zijn de symbolische voogden, of beschermers, van die identiteit. Zij belichamen ook die specifieke identiteit.

Bent u op enigerlei wijze politiek actief of geëngageerd in de VS? Zo nee: sluit u politiek actief worden in de VS uit of niet?

Ik ben niet politiek actief, maar ik ben wel bestuurskundig geëngageerd op bepaalde beleidsgebieden. Ik werk nu bij een denktank die zich bezighoudt met academisch onderzoek en met het beleid wat daarmee samenhangt, maar de denktank bedrijft geen partijpolitiek.

Het Nederlandse kabinet weigert ‘Kalifaatkinderen’, de kinderen van gevangengenomen IS’ers, terug te halen uit Syrië. Wat is uw mening over deze kwestie?

Dit is een zeer ingewikkelde, morele vraag. Ik laat dat over aan het Nederlandse kabinet.

Religie

Hoe kijkt u naar de huidige (multiculturele) Nederlandse samenleving en de rol van de islam hierin?

Ik ben van mening dat Nederland bestaat uit mensen van verschillende etniciteiten die samenwonen en samenleven, maar het begrip ‘multiculturalisme’ is een filosofie van het fragmenteren van de samenleving in groepen die tegenover elkaar komen te staan. Ik ben in die zin dus geen voorstander van het ‘multiculturalisme.’

De rol van de politieke Islam draagt bij aan het fragmenteren van de samenleving, en politieke Islamisten hebben een duidelijke agenda. Hun agenda is er een van dominantie en stelselmatige controle, van het inperken van menselijke vrijheid. Door middel van *dawa* proberen Islamisten de Nederlandse grondwet te ondermijnen en de samenleving te Islamiseren. De AIVD heeft hier in 2004 een uitstekend rapport over geschreven, *Van Dawa tot Jihad*, wat anno 2020 nog steeds uiterst actueel is.

Dat wil overigens niet zeggen dat gewone Moslims hier een onderdeel van zijn. Ik denk zelfs eerder dat gewone Moslims slachtoffer zijn van politieke Islamisten. Wél hebben gewone Moslims de plicht om, voor zover ze dit veilig kunnen doen, een andere richting in te slaan die verenigbaar is met de Nederlandse grondwet en de kernwaarden van de Nederlandse samenleving.

Hoeveel ruimte is er in Nederland voor de variant van de hervormde Islam die u beschrijft in uw boek *Heretic* (2015)?

Er is in Nederland ruimte voor de hervormde Islam voor zover gewone Moslims zich verenigen rondom die hervorming, en zich verzetten tegen de absolutistische Islamisten. Die hervormers hebben juist heel veel steun nodig, en waar het nodig is óók beveiliging. Sommige “gewone” Moslims houden zich stil omdat dit onderwerp uiterst gevaarlijk is: ik kan ze dit moeilijk verwijten, wél werkt dit de hervormde Islam tegen.

Critici beweren dat uw houding ten opzichte van theïsten, zoals moslims, door de jaren milder is geworden. Hebben deze critici het bij het rechte eind?

Dat klopt.

Het is een bekend gegeven dat het recht op vrijheid van meningsuiting in de Amerikaanse wet een grotere wettelijke ruimte kent. Voelt u zich inderdaad onbelemmerd in uw vrijheid van meningsuiting in de VS?

Ik voel mij in de V.S. onbelemmerd, en het is natuurlijk waar dat het Amerikaanse grondwettelijke *First Amendment* juridisch gezien maximale ruimte geeft aan vrijheid van meningsuiting vergeleken met de wetgeving in andere Westerse democratieën. *Aan de andere kant* hebben we hier in de VS, met name op universiteiten, en nu ook in de bredere culturele arena, de uitdaging van mensen die zichzelf “woke” en “progressief” noemen. Ik weet niet of “woke” in Nederland tot het maatschappelijke bewustzijn of het politieke lexicon is doorgedrongen. Het “woke” zijn is een beweging die op formele en op informele wijze de ruimte voor vrijheid van meningsuiting tracht te beperken, *juist* onder het mom van het beschermen van de zwaksten in de samenleving. De “woke” beweging ontkent ook stelselmatig dat er een reële spanning bestaat tussen vrouwenrechten en multiculturalisme, iets wat ik als uiterst riskant ervaar voor verworven vrouwenrechten in het Westen.

In de jaren '90 en de jaren '2000 was ik bang dat alleen Islamisten een bedreiging vormden voor de vrijheid van meningsuiting en andere vrijheden. Maar deze zogenaamde “woke” “progressieven” zijn eigenlijk gevaarlijker, want ze gebruiken de taal van het liberalisme om liberale ideeën en normen in te perken, te verzwakken en weg te nemen. Nederlanders moeten zich bewust zijn van deze stroming, en het zoveel mogelijk in de kiem smoren. De beste manier om dit tegen te gaan, is om niet te vallen voor beschuldigingen van racisme en onverdraagzaamheid wanneer er absoluut geen aanwijzingen zijn van racisme of onverdraagzaamheid. Het moet altijd gaan om inhoudelijke argumenten, niet op de man spelen. In maatschappelijke discussies en bestuurskundige analyses moet men zorgvuldig naar argumenten luisteren, en zich weerhouden van het plegen van karaktermoord of het zwartmaken, het belasteren, van mensen.

Veiligheid

Wat ziet u als de grootste bestuurskundige uitdaging in het Nederland van de jaren 2020 en welk advies wilt u ons als bestuurskundestudenten meegeven?

Ik heb de ontwikkelingen rondom Brexit vrij nauwlettend gevolgd. Ik zie dit nu als de grootste uitdaging voor Nederland en de andere EU lidstaten. Het is niet zozeer het afwikkelen van de Britse “exit” wat mij zorgen baart, maar eerder het nemen van de juiste bestuurskundige maatregelen en hervormingen *binnen* de EU. Ik geloof dat een liberale overheid klein, transparant en verantwoordingsplichtig moet zijn. In die zin moeten Nederlandse bestuurskundigen de overheid zo klein, transparant en verantwoordelijk mogelijk houden. Dit zal de grootste bestuurskundige uitdaging zijn, in de jaren '20 van deze eeuw en ook daarna.

De kunst ligt erin om lid te blijven van de EU, indien de EU ermee instemt om het democratische tekort inhoudelijk aan te pakken. Toen ik een student was in Leiden, spraken medestudenten en ik vaak over het democratische tekort in de EU, en deze kwestie is verre van opgelost. Nu één van de grootste economieën de EU verlaat, zou ik niet in de valkuil trappen door te zeggen “De Britten zijn een geval apart, een vreemde uitzondering, wij zijn echt anders.” Dat is voor mij de foute conclusie, een verkeerde inschatting. Het is belangrijk om het democratische tekort in de EU ingrijpend aan te pakken, anders loopt het—vrees ik— mis voor de lidstaten die nu overblijven.

We begrepen dat u verschillende schrijfdeadlines hebt. Dat lokt de vraag uit: wanneer verschijnt er een nieuw boek van uw hand?

Als het goed is, verschijnt mijn nieuwe boek in Juni 2020, eerst in Amerika, daarna in andere landen. Ik ben op dit moment in gesprek met mijn Nederlandse uitgever.

Tussen zelfcensuur en boycotambities: omgaan met Chinese universiteiten

Haije studeerde een half jaar aan Tsinghua University in Beijing en ontdekte dat de nieuwsvoorziening en academische vrijheden aldaar net wat anders zijn dan in het vertrouwde Leiden.

In oktober stond er in weekblad *Mare* een ingestuurde brief, waarvan de schrijver van mening was dat Universiteit Leiden alle academische banden met China zou moeten verbreken. Het optreden van China in relatie tot Hong Kong en de behandeling van de Oeigoeren zou hiervoor de reden zijn. Universiteit Leiden heeft er verder niet op gereageerd en ik vermoed dat ook de Chinese autoriteiten niet erg geschrokken zijn van deze oproep. Nieuws over spanningen in de 'Special Administrative Region' Hong Kong lijkt in Nederland wel doorgedrongen te zijn. Eerder dit semester kreeg ik een appje van mijn Pake (voor de non-Friezen: opa). Hij had op het journaal maar beangstigende verhalen over studenten in China gehoord. Dat er bijna 2.000 kilometer tussen Hong Kong en Beijing zit – van Nederland tot Wit-Rusland – kon de zorgen gelukkig wegnemen. De afstand tussen beide steden is niet alleen fysiek groot: ook de gebeurtenissen lijken niet echt door te dringen op Tsinghua University.

Haije Dijkstra

Zo nu en dan is er wel een herinnering dat deze universiteit nog steeds staat in het land staat met het hoogste aantal journalisten achter tralies. Eerder dit jaar kwam naar buiten dat rechtenprofessor Xu Zhangrun op non-actief was gesteld, nadat hij een serie kritische artikelen had geschreven over de Communistische Partij. In 2018 werd het visum van een Duitse journalistiekstudent niet verlengd, nadat hij een film over mensenrechtenadvocaten in China had gemaakt. De communistische partij en de universiteit lopen naadloos in elkaar over.

De beste manier om een beeld te krijgen van China's visie op de wereld is de *China Daily*. Deze staatskrant is dagelijks te verkrijgen in de faculteiten en geeft een goed beeld van de Chinese visie op een aantal kwesties. Dit semester voerden twee onderwerpen de boventoon: mensenrechtenschendingen in Xinjiang de toename van Chinese invloed in Hong Kong. De afgelopen jaren is er door de Chinese media altijd ontkenning dat er kampen zouden zijn in Xinjiang. Tegenwoordig

worden deze structuren aangeduid als educatiecentra, die volgens *China Daily* voldoen aan alle internationale standaarden. Volgens de krant zijn de locaties zijn bedoeld voor mensen die betrokken zijn geweest bij terroristische en extremistische daden scholing te bieden. In de centra hebben de trainees vrijheid van godsdienst, taal en andere persoonlijke vrijheden. *China Daily* bekritiseert daarnaast vooral de Amerikaanse positie in het debat: is het niet hypocriet dan China geen steun ontvangt voor terrorismebestrijding van het land dat jarenlang een 'war on terror' heeft gevoerd en verdachten onder inhumane omstandigheden heeft behandeld? Het vingerwijzen naar Amerika komt ook veelvuldig in artikelen over Hong Kong voor. China zal de situatie in Hong Kong vooral als waarschuwing toepassen: dit is wat er gebeurt wanneer je demonstraties toestaat. In de media worden dan ook vooral de wandaden van demonstranten uitgelicht.

Echte censuur merk je niet in het dagelijks leven op de Chinese universiteit: het is vooral zelfcensuur wat door buitenlandse studenten veelvuldig toegepast wordt. Aan de andere kant is men hier niet bang om vragen te stellen over gevoelige kwesties. De toenemende spanningen in Hong Kong, de situatie van Oeigoeren in West-China en de implementatie van het sociale puntensysteem zijn allemaal aan bod gekomen in colleges. Samenwerking tussen Nederlandse en Chinese universiteiten moet en hoeft dus niet te betekenen dat we bepaalde thema's niet aan moeten snijden. Het zijn nu juist de Westerse studenten die een tegengesteld kunnen bieden aan vooringenomen informatie. Daarmee zal het plan van de student in de *Mare* om alle academische contacten te verbreken niet voor verandering zorgen: echte verandering bereik je beter van binnenuit dan van buitenaf.

Galerij der Groten

De wetenschappelijke studie van het openbaar bestuur kent een lange traditie. Deze traditie van bestuurskunde ontwikkelde zich met name vanaf de 19^e eeuw, alhoewel er nog verder in het verleden ook geleerden waren, die hun steentje wisten bij te dragen aan deze traditie. In deze sectie van de BB bekijken we een aantal van de belangrijkste bestuurskundigen, die geworteld zijn in Nederland. In hoeverre heeft Nederland bij kunnen dragen aan deze bestuurskundige traditie? Hoe hebben de levens van deze personen eruit gezien? Heeft de Universiteit Leiden wellicht een significante bijdrage kunnen leveren? In de Galerij der Groten waarderen we drie Nederlandse onderzoekers van het openbaar bestuur, die daadwerkelijk hun stempel hebben weten te drukken op de bestuurskundige traditie.

Drenis Bytyçi, Haije Dijkstra en Rebecca Plas

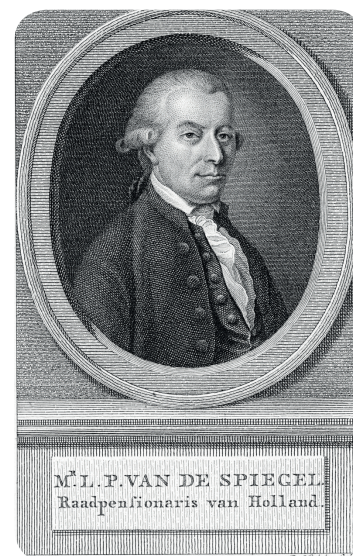
Laurens Pieter van de Spiegel (1737-1800)

In de 18e eeuw leefde de allereerste échte Nederlandse bestuurskundige: Laurens Pieter van de Spiegel. Van de Spiegel leefde als prinsgezinde Zeeuw in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, en vanaf 1795 in de zogenoemde Bataafse Republiek onder leiding van de Fransen. Van de Spiegel studeerde letteren en rechten aan de Universiteit Leiden, en was bovendien een echte kenner van het openbaar bestuur. Al op jonge leeftijd werd hij burgemeester van Goes. Vervolgens werd hij raadpensionaris van Zeeland in 1785 en daaropvolgend raadpensionaris van Holland in 1788. In 1795 werd hij gevangen gezet door de Fransen.

Laurens Pieter van de Spiegel heeft door zijn ervaringen in het openbaar bestuur een significante bijdrage geleverd aan de toekomst van de bestuurskundige wetenschap. Hij deed dit met name door zijn werk *De Schets der Regeerkunde in betrekking tot haare oogmerken en middelen* (1801). Dit werk was een grote inspiratie voor de latere ontwikkeling van de Nederlandse bestuurskunde als wetenschappelijke discipline. Zijn toekomstige opvolger Gerrit van Poelje beschreef de *Schets der Regeerkunde* dan ook als bestuurskunde *avant la lettre*. In andere woorden: Van de Spiegel was in feite een bestuurskundige, nog voordat het begrip bestond; een proto-bestuurskundige dus.

De *Schets der Regeerkunde* betreft een handleiding in besturen, waarin de topbestuurder ingaat op de aard en het object van het openbaar bestuur. Zijn werk is door Mark Rutgers, hoogleraar Bestuurskunde aan de Universiteit Leiden, bestempeld als “*het gulden boekje der Nederlandse Bestuurskunde*”. Van de Spiegel heeft in zijn werk dan ook een brug weten te slaan tussen de wetenschap en de praktijk van het openbaar bestuur. Zo liep hij zijn tijd erg vooruit en was een geleerde, wiens werk niet alleen destijds van grote betekenis was, maar ook nog vandaag. De huidige staat van de Nederlandse bestuurskunde is uiteindelijk in aanzienlijke mate te danken aan deze man.

Bron: *Biografischportaal.nl*

Gerrit Abraham van Poelje (1884-1976)

Bron: Beeldbank Nationaal Archief

De 19^e eeuw kende een aanzienlijke ontwikkeling van de bestuurskunde. Deze ontwikkeling werd bemoedigd door Laurens van de Spiegel en gecultiveerd door denkers als Woodrow Wilson en Max Weber. Het leidde tot een meer systematische en wetenschappelijke benadering van het vakgebied. Dit heeft ervoor gezorgd dat deze nieuwe wetenschappelijke discipline ook in Nederland een plek heeft gekregen. Het was een tijd waarin de staatsrechtelijke basis van het Nederlands bestuur weliswaar al wel bestond, maar de scherpe bestuurskundige blik nog miste. De eerste stappen hiertoe werden voornamelijk in de vroege 20^e eeuw gezet, waarbij Gerrit van Poelje een van de belangrijkste grondleggers van de Nederlandse bestuurskunde is geworden.

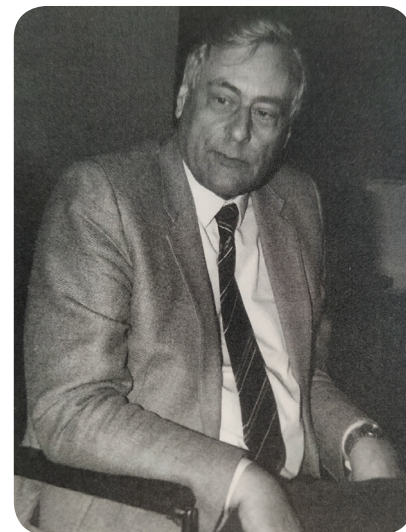
Van Poelje begon zijn academische carrière door rechten te studeren en in 1914 te promoveren aan de Rijksuniversiteit Leiden met zijn dissertatie *Hedendaags gemeenterecht*. Dit vormde de basis voor zijn toekomstige publicaties, die hij zou gaan uitbrengen tijdens zijn tijd als ambtenaar van de gemeente 's-Gravenhage. Zijn carrière in de gemeenteadministratie verliep succesvol en leidde tot verschillende interessante functies, zoals gemeentesecretaris van Den Helder, referendaris en later zelfs chef van afdeling onderwijs in de secretarie van gemeente 's-Gravenhage. In zijn tijd als ambtenaar schreef hij het *Handboek voor de Nederlandse gemeente* (1921-1923) en *Beginselen van Nederlandsch administratief recht* (1927), waarin hij aandacht schonk aan nu nog relevante bestuurskundige onderwerpen als gemeentelijke autonomie en decentralisatie.

In 1928 werd zijn werk bekroond door als buitengewoon hoogleraar bestuurskunde aan de Nederlandsche Handel-Hoogeschool te Rotterdam te worden benoemd. In een tijd dat er steeds meer ambtenaren voor de overheid gingen werken, werd een volledige studie met Van Poelje opgezet. Tot en met 1933 bekleedde hij deze functie, waarna hij Directeur-Generaal voor het Onderwijs en Secretaris-Generaal van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen werd. Ook stelde hij in 1937 *Inleiding tot het bestuursrecht* en in 1942 de *Algemeene inleiding tot de bestuurskunde* samen. Hierin poogde hij onder andere een definitie te leveren voor bestuurskunde: *het vak waarin men leert hoe men de openbare dienst het beste inricht en leidt, ofwel de studie van de ambtelijke dienst*. Al met al hebben zijn publicaties en zijn grote ijver in het openbaar bestuur geleid tot een sterke fundering en een groot voorbeeld voor de toekomst van de Nederlandse bestuurskunde.

In 1940 stopte Van Poelje tijdelijk zijn werkzaamheden als Secretaris-Generaal, omdat hij door zijn anti-Duitse houding werd geïnterneerd in Duitsland. Na de oorlog keerde hij nog voor een paar maanden terug als Secretaris-Generaal van het ministerie. Van 1945 tot zijn pensioen in 1958 nam Van Poelje een dominante plaats in als lid van de Raad van State.

Bron: *Parlement.com*.

Aris van Braam (1923-2002)

Aris van Braam verdient als de ‘Godfather’ van de Leidse Bestuurskunde zeker een plek in de Galerij der Groten. Op 21 juni 1957 promoveerde hij in Utrecht cum laude op het eerste Nederlandse bestuurskundige proefschrift. In *Ambtenaren en bureaucratie in Nederland* maakte van Braam een uitgebreide inventarisatie van de structuur en samenstelling van het ambtenarenkorps, waarin bijvoorbeeld het verband tussen lidmaatschap van politieke partijen en ambtelijke rang bekeken werd. Dit zijn thema’s die ook vandaag de dag nog aanspreken.

Mid-jaren ‘60 vervolgde hij zijn academische carrière als hoogleraar Sociologie in Rotterdam. In 1972 werd van Braam hoogleraar Bestuurskunde in Leiden. In zijn oratie 'tolerant bestuur' benoemde hij dat bestuurskunde nog maar een jonge wetenschap is, zoekend naar een identiteit. Toch schetste hij een mooi toekomstbeeld voor de discipline en de studenten: “Dames en heren studenten, ik heb geen beginselprogramma, ik doe u geen beloften, mijn dadels zijn niet groter dan ze zijn, maar ik heb dadels en mooie, kom en proef”.

De hoogleraar werd in de allereerste verschenen Bestuurskundige Berichten geïnterviewd. In dit interview uit mei 1986 gaf van Braam aan dat het starten van een bestuurskundige opleiding een heel proces was: van een managementopleiding publieke sector in 1973, naar een politiek-bestuurlijke studie-inrichting in 1983, tot een zelfstandige bestuurskunde opleiding in 1984. Van Braam heeft niet alleen een belangrijke rol gespeeld voor de discipline bestuurskunde, maar ook voor de studievereniging. Volgens van Braam dient een nieuwe studie ook een studievereniging te hebben: “Een nieuwe studierichting zonder een vereniging van de studenten die in deze richting studeren, is incompleet”. De quote “Wie in Leiden Bestuurskunde studeert, hoort thuis in de B.I.L.” uit de Bestuurskundige Berichten van mei 1986 staat dan ook prominent afgebeeld in het lustrumboek, uitgegeven bij het 25-jarig jubileum van de vereniging. De jaarlijkse lezing in de Diesweek van studievereniging B.I.L. is naar Van Braam vernoemd.

Bron: *Lustrumboek B.I.L. 2010*

Vijf jaar na introductie sociaal leenstelsel: kosten en baten van hoger onderwijs

Door Prof. dr. Koen Caminada - Vice-decaan Faculteit Governance & Global Affairs, Universiteit Leiden

1. Inleiding

Voorstanders zagen niets onheus of onrechtvaardigs in het invoeren van een sociaal leenstelsel in 2015. Wie heeft gestudeerd gaat een hoger salaris verdienen dan iemand die niet heeft gestudeerd en kan zijn lening terugbetalen. Tegenstanders wezen op de problemen die zouden voortvloeien uit de verschuiving van subsidies voor levensonderhoud van studenten naar lenen. Met name zou de toegankelijkheid van het hoger onderwijs in het gedrang komen.

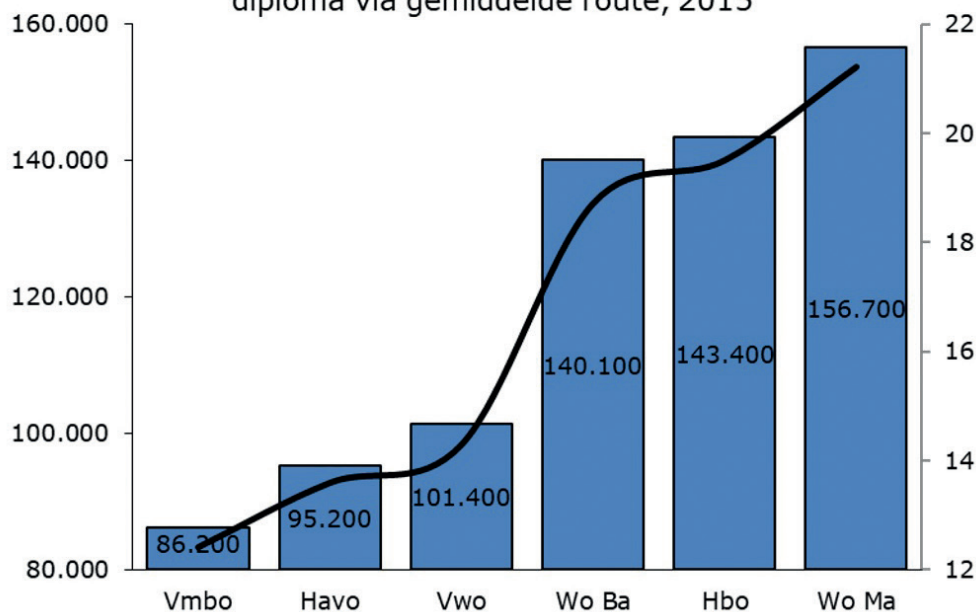
Via het sociaal leenstelsel wordt aan de student een investering gevraagd in zijn eigen toekomst in ruil voor beter onderwijs. De uitgespaarde bedragen zouden geleidelijk in de kwaliteit van het onderwijs worden geïnvesteerd. Binnen de FGGA is voor de periode 2019-2024 ongeveer 8,5 miljoen euro beschikbaar om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren, hetgeen we nu in samenspraak met onze studenten vormgeven.

In dit artikel vergelijk ik de kosten van een universitaire opleiding met de baten daarvan. Door te kijken naar de inkomens van afgestudeerden, krijgen we ook een indicatie van het profijt van de opleidingen. Daarna volgen enkele theoretische noties: wat zijn de economische argumenten voor de subsidiering van de financiering van het hoger onderwijs? Wat zijn de mogelijke reacties van onderwijsdeelnemers indien zij geconfronteerd worden met studieleningen? Hoe zit het met de leenaversie van studenten die er toe zou leiden dat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs in het gedrang zou komen? En waar komt de huidige onvrede met het sociaal leenstelsel vandaan?

2. Kosten en opleidingsduur per diploma via gemiddelde route

De kosten per opleidingsjaar aan het hoger onderwijs kunnen als volgt worden benaderd. Wie het vwo doorloopt is daar gemiddeld 14,3 jaar mee bezig. De totale opleidingskosten vanaf de kleuterschool tot aan het vwo-diploma bedragen gemiddeld 101.400 euro. Wie vervolgens de route via het wetenschappelijk onderwijs vervolgt, is na circa 22 jaar onderwijs afgestudeerd met een masterdiploma en laat de teller stoppen op 156.700 euro. Zie figuur 1.

Figuur 1 Kosten en opleidingsduur in jaren per diploma via gemiddelde route, 2015

Bron: CBS StatLine, via *Onderwijsuitgaven per einddiploma; standaard route 1998-2015*

Uit figuur 1 is af te leiden dat een wo-studie gemiddeld ongeveer 55.300 euro kost. De kosten per nominaal studiejaar bedragen dus tussen de 11.060 en 13.825 euro, afhankelijk of de nominale studieduur in Ba- en Ma-fase samen 4 of 5 jaar bedragen. De studenten worden echter niet geconfronteerd met deze werkelijke kosten per opleidingsjaar, want zij betalen 2.083 euro per jaar collegegeld. Door deze omvangrijke subsidie van meer dan 80% is naar instrumenten gezocht om studenten te prikkelen om niet langer dan nodig over hun studie te laten doen. Het sociaal leenstelsel werd geboren. De relatieve prijsverhoudingen in de studenteneconomie zouden veranderen tussen studeren, nevenactiviteiten, bijverdiensten en eventuele studievertraging die studenten hierdoor oplopen. Studenten besteden volgens onderzoek slechts twintig uur per week aan hun studie en switchen veel meer van studie dan in het buitenland. Als studenten meer geconfronteerd worden met de werkelijke kosten van hun eigen studie en keuzes, besteden ze meer tijd aan hun studie en denken ze beter na over hun studiekeuze, zo was de gedachte.

15

3. Baten van de opleiding: de inkomens van afgestudeerden

Wie kijkt naar de inkomens van afgestudeerden in het Mbo, Hbo en Wo, krijgt een indicatie van het profijt van de opleidingen. Opleiding heeft een positieve invloed op het individuele inkomen na afstuderen. Hoe hoger de opleiding, hoe hoger het inkomen. Omdat recente cijfers (helaas) ontbreken, baseer ik me hier op oudere cijfers. Daaruit blijkt dat Wo-ers gemiddeld twee keer zoveel verdienen als mbo'ers (53 duizend versus 25 duizend euro per jaar) en anderhalf keer zoveel als hbo'ers (36 duizend).

Naast verschillen tussen opleidingsniveaus zien we ook tussen de opleidingsrichtingen grote verschillen in salaris na het afstuderen. Zo ligt het salaris van juridische beroepen met een mbo-opleiding het hoogst (32.700), dat verder oploopt tot gemiddeld 61.200 euro per jaar na een wetenschappelijke juridische opleiding. Zie tabel 1.

Tabel 1

	Alle studie- richtingen	Economie	Juridisch	W&N	Humaniora	Zorg
Mbo	€ 24.700	€ 25.600	€ 32.700	€ 28.800	€ 24.100	€ 17.100
Hbo	€ 35.900	€ 43.700	€ 42.000	€ 38.700	€ 27.200	€ 28.400
Wo	€ 52.700	€ 67.100	€ 61.200	€ 57.700	€ 36.600	€ 58.600
Vershil Wo – Mbo	€ 28.000	€ 41.500	€ 28.500	€ 28.900	€ 12.500	€ 41.500

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek (2011), *Inkomens van afgestudeerden, 2007-2009*, Den Haag, en eigen berekeningen.

Als zeer ruwe benadering van een indicatie van het profijt van een universitaire opleiding, heb ik de inkomens van Mbo-ers vergeleken met die van afgestudeerde Wo-ers in vergelijkbare beroepenvelden. Het jaarlijkse inkomensverschil is aanzienlijk en bedraagt voor alle studierichtingen maar liefst 28.000 euro per jaar. Gesommeerd over het gehele werkzame leven gaat het dan om een extra bate van ongeveer een miljoen euro (in euro van 2011). Wie dat gemakshalve vergelijkt met de totale kosten van een universitaire opleiding (zeg 55.300 euro; zie figuur 1), ziet hoe renderend opleidingen zijn. Te meer omdat studenten slechts een klein deel van de totale studiekosten direct zelf betalen. Kortom: het collegegeld kan door toepassing van het profijtbeginsel best nog wel wat omhoog.

4. Theorie: Redenen voor overheidsbemoediging bij financiering van het hoger onderwijs

We hebben nu gezien dat de subsidies op studeren omvangrijk zijn en dat het profijt van Wo-opleidingen omvangrijk is. Dat roept de vraag op wat de omvangrijke overheids subsidies bij de financiering van het hoger onderwijs rechtvaardigt?

Op grond van de economische theorie is er in beginsel geen reden voor overheidsingrijpen als de relevante markten goed werken (de scholingsmarkt, de arbeidsmarkt en de kapitaalmarkt). Het prijsmechanisme zorgt er dan voor dat het aanbod van geschoolde arbeid aansluit bij de vraag naar geschoolde arbeid. Als de vraag naar geschoolde arbeid door werkgevers toeneemt, zal dat bij goed werkende markten tot uitdrukking komen in een hoger loon, waardoor werknemers hun scholingsinspanningen zullen vergroten. Er zullen meer investeringen in menselijk kapitaal plaatsvinden (Becker, 1962). Tegenover de kosten van die investeringen (scholingskosten en eventueel gedeerd arbeidsinkomen) staat een hoger rendement. Er zijn echter diverse vormen van marktfalen, waardoor te weinig wordt geïnvesteerd in scholing (Stiglitz, 1988). Dit kan leiden tot een, maatschappelijk gezien, te lage deelname aan het hoger onderwijs. De economische theorie geeft daarvoor verschillende redenen (Goudswaard & Caminada, 2009).

Falen kapitaalmarkt

Kunnen studenten voor het financieren van hun studie bij een commerciële bank aankloppen? De kans is groot dat zij geen lening krijgen. Menselijk kapitaal wordt niet geaccepteerd als onderpand, omdat het niet overgedragen kan worden. Als commerciële banken geen studieleningen willen aanbieden, zou dat er toe kunnen leiden dat minder mensen gaan studeren dan maatschappelijk gezien wenselijk is. De overheid kan kapitaalmarktfaalen tegengaan door studieleningen aan te bieden. De overheid (DUO) schiet dan de kosten van de studie en van levensonderhoud voor met een lening. Studenten betalen de studielening na afloop van hun studie terug, waarmee het kapitaalmarktprobleem, het niet kunnen lenen bij een commerciële bank, is opgelost.

Falen verzekeringsmarkt

Een tweede reden voor overheidsbemoediging is dat aan studeren risico's zijn verbonden die moeilijk te verzekeren zijn. De verzekeringsmarkt faalt. Studenten weten namelijk niet zeker wat hun inkomensontwikkeling na de studie zal zijn en hoe de arbeidsmarktsituatie dan zal zijn. Voor dit soort risico's bestaat geen verzekeringsmarkt. Risico ontmoedigt onderwijs-investeringen en leidt tot een lagere deelname aan hoger onderwijs dan maatschappelijk

gezien wenselijk is. De overheid kan dit tegengaan door een verzekeringselement in te bouwen in de studieleningen, bijvoorbeeld door een risico-opslag in de rente of door het risico bij de overheid te laten. Dat laatste is het geval in Nederland. Wie later op de arbeidsmarkt niet afdoende verdient om zijn studieschuld af te betalen, wordt (gedeeltelijke) kwijtschelding verleent. Het huidige leenstelsel kent dan ook een sociale component.

Externe effecten

Een derde reden voor overheidsbemoediging is het bestaan van externe effecten. Als iemand een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd, kan dit ook voordelen opleveren voor anderen (externe effecten), bijvoorbeeld doordat zij goed managen. Door dit soort ‘spillovers’ is de maatschappelijke opbrengst van hoger onderwijs hoger dan de private opbrengsten. Individuen zullen echter bij de beslissing om deel te nemen aan hoger onderwijs geen rekening houden met de voordelen die anderen daaraan ontleen. De overheid kan in dat geval de welvaart bevorderen door via subsidies de onderwijsdeelname te stimuleren. Veel onderzoek is gedaan naar de omvang van deze externe effecten van onderwijs. De meeste studies vinden echter geen aanwijzingen voor heel grote verschillen tussen maatschappelijk en private rendementen van hoger onderwijs (Cornet et al, 2006). Dat zou betekenen dat de maatschappelijke baten niet veel groter zijn dan de individuele baten en er dus geen grote externe effecten zijn. Als de externe effecten van onderwijs inderdaad beperkt zijn, betekent dit dat de huidige subsidies veel te genereus zijn (Jacobs & Canton, 2003). Ook dit is een argument om het collegegeld verder te verhogen.

5. Theorie: Gedragsreacties van studieleningen op onderwijsdeelnemers

Toegankelijkheid

De subsidies in het hoger onderwijs worden vaak gerechtvaardigd om de toegankelijkheid te waarborgen. Toegankelijkheid betekent dat alle potentiële studenten met voldoende capaciteiten kunnen gaan studeren, ongeacht hun sociaal-economische achtergrond. Uitgaande van deze definitie leidt het sociaal leenstelsel niet tot vermindering van de toegankelijkheid. Iedereen met voldoende geschiktheid, ongeacht sociale status, komt in aanmerking voor een lening bij DUO inclusief een verzekering tegen het niet kunnen terugbetalen van deze lening. Toegankelijkheid wordt vaak verward met prijsgevoeligheid. Door prijsverhoging kunnen sommige studenten besluiten niet meer deel te nemen aan hoger onderwijs. In dat geval gaat het echter niet om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs, maar om de prijsgevoeligheid van de studiekeuze.

Prijsgevoeligheid

Zijn minder studenten ingestroomd in het hoger onderwijs als gevolg van de hogere private bijdragen (introductie van het sociaal leenstelsel)? Daar weten we nog weinig van. De empirische studies naar prijsgevoeligheid van de deelname aan hoger onderwijs vinden dat de totale instroom in het hoger onderwijs nauwelijks verandert bij prijsverhogingen. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de hoge private opbrengsten van studeren. Empirisch onderzoek wijst volgens het CPB uit dat een extra jaar scholing leidt tot een toename van het loon met gemiddeld 6 tot 7 procent (CPB 2004: 144-145). Ook de ontwikkelingen van de afgelopen jaren duiden op een geringe prijsgevoeligheid. In de afgelopen twintig jaar zijn de private bijdragen aan hoger onderwijs substantieel toegenomen: de collegegelden zijn verhoogd en, waarschijnlijk nog belangrijker, het recht op studiefinanciering is beperkt en uiteindelijk omgezet in het sociale leenstelsel. Ondanks deze prijsverhogingen is de deelname aan hoger onderwijs in deze jaren gestegen.

De empirische literatuur laat verder zien dat de prijselasticiteit van studeren laag is, maar niet nul hoeft te zijn. Naar verwachting heeft de verhoging van private bijdragen dus tot enige daling van de deelname aan hoger onderwijs geleid. Is dat erg? Voor de beoordeling is het dan belangrijk om te weten welke studenten niet meer zijn ingestroomd. Als dit vooral studenten zijn geweest met een grote kans op studie-uitval, heeft de verhoging van private bijdragen geleid tot positieve selectie. Dat is dan zo gek nog niet. Als het vooral gaat om getalenteerde studenten die van een studie hebben afgezien, is de uitkomst niet efficiënt, omdat potentieel rendabel menselijk kapitaal dan niet wordt opgebouwd. Dat laatste lijkt overigens niet zo waarschijnlijk gezien de hoogte van de inkomens van afgestudeerden in het hoger onderwijs - het profijt van opleidingen (zie par. 3).

Leenaversie bij studenten: een merkwaardige paradox

Veel studenten wijzen op stress van het sociaal leenstelsel, omdat zij meer moeten betalen voor hun studie omdat de beurzen leningen zijn geworden. Studenten hebben dus een afkeer van lenen, zou je zeggen. Maar dat is juist door de bank genomen niet het geval. Studenten lenen juist steeds makkelijker. De uitstaande schuld van studenten bij de DUO bedroeg in 2019 19,3 miljard euro; in 2014 aan de vooravond van de introductie van het sociaal leenstelsel was dit nog maar 11,8 miljard euro. Het wordt studenten ook gemakkelijker gemaakt. De DUO leent desgewenst grote bedragen per maand aan een 18 jarige. De gemiddelde studieschuld bedraagt op dit moment 13.700 euro. De mediaan bedraagt 8.400 euro, hetgeen betekent dat de helft van alle studenten een hoger (lagere) schuld heeft.

Tabel 2. Gemiddelde studieschuld van personen per geboortjaar

Geboortejaar	Aantal personen x 1.000							Gemiddelde studieschuld x € 1.000						
	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21 jaar	22 jaar	23 jaar	24 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21 jaar	22 jaar	23 jaar	24 jaar
1994	12,2	28,6	47,2	70,0	85,8	96,4	98,0	1,5	2,7	4,1	5,5	7,7	10,4	13,3
1995	13,3	31,2	55,9	77,5	94,1	98,3		1,5	2,9	4,2	6,2	8,6	11,7	
1996	15,2	43,2	68,0	91,1	98,5			1,5	2,9	5,2	7,5	10,8		
1997	27,9	59,5	84,2	96,1				1,9	4,2	7,0	10,4			
1998	34,4	68,5	88,1					2,5	4,8	8,0				
1999	35,9	65,0						2,6	5,1					
2000	33,8							2,7						

Bron: CBS Studieschulden 2011-2019

Er zijn diverse redenen aan te wijzen voor de stijgende studieschuld: via het sociaal leenstelsel financieren studenten een groter gedeelte van hun studie dan voorheen, het aantal studenten is toegenomen en de rente is beduidend lager dan de rente die studenten zouden moeten betalen in het geval van een persoonlijk krediet bij commerciële banken. Veel studenten – zeker een kwart, zo wijzen enquêtes uit – lenen ook (extra) om een relaxter studentenleven te kunnen leiden. Dat relaxtere studentenleven uit zich bijvoorbeeld in een weekje met de jaarclub op de wintersport, of naar Thailand of zomaar een half jaar backpacken. Daar is de studiefinanciering weliswaar niet voor bedoeld, maar het is een gangbare opvatting onder studenten geworden. Hoewel studenten stress ondervinden van hun (hoge) lening, lenen ze dus wel makkelijk voor andere zaken omdat ze er op vertrouwen dat ze na afloop van de studie ruim in de slappe was zullen zitten. En die verwachting is terecht, zo bleek uit het profijt van opleidingen. Al moet je dan natuurlijk geen ‘vrijtijdsstudie’ doen, want dan kan je bedrogen uitkomen.

Een andere verklaring voor de gestegen studieschuld volgt uit het feit dat bij de introductie van het sociaal leenstelsel de terugbetalingsvoorwaarden zijn versoepeld. Moest een student onder het oude regime binnen 15 jaar zijn schuld hebben afbetaald, nu mag een schuldenaar daar 35 jaar over doen. Ook moesten studenten in het oude stelsel nog maximaal 12 procent van hun loon afdragen, nu is dat beperkt tot 4 procent van het extra inkomen boven het minimumloon. Hier staat tegenover dat een (hogere) studieschuld wel de mogelijkheden beperkt bij het afsluiten van een hypotheek, iets dat zwaar kan wegen in een tijd van hoge huizenprijzen.

6. Onvrede over sociaal leenstelsel

De steun voor het sociaal leenstelsel, dat nog maar vijf jaar geleden is ingevoerd, brokkelt af. Volgens een onderzoek van Motivaction in opdracht van het Interstedelijk Studenten Overleg leiden studieleningen tot stress bij studenten: 60 procent zegt regelmatig stress te ervaren, 40 procent spreekt over ‘emotionele uitputting’. Ook studentenpsychologen rapporteren toename van stress, depressie en andere psychische problemen onder studenten. Het is echter lastig de verschillende factoren die tot psychische klachten leiden van elkaar te isoleren en het sociaal leenstelsel aan te wijzen als de hoofdoorzaak. Volgens minister Van Engelshoven van Onderwijs kan die stress niet worden toegeschreven aan één factor (de studieschuld), maar zou het gevolg zijn van een opeenstapeling van factoren, zoals de hoge eisen die studenten zichzelf opleggen, de onderlinge concurrentie en de invloed van sociale media.

Studentenorganisaties claimen dat het sociaal leenstelsel negatieve effecten heeft op de levensloop van jongeren. Zo verlaten studenten in vergelijking met vijf jaar geleden een jaar later het ouderlijk huis. 40 procent van de thuiswonende studenten geeft aan uit financiële overwegingen niet op kamers te gaan. Volgens de Sociaal-Economische Raad (2019) gaan de gevolgen van het sociaal leenstelsel verder dan het opbouwen van een studieschuld. Omdat studenten hun carrière starten met een schuld, zorgt het leenstelsel voor onzekerheid onder jongeren: van het vinden van een betaalbare woning tot het krijgen van een vast contract, het leven wordt steeds onzekerder voor jongere generaties.

Na vijf jaar sociaal leenstelsel is inmiddels wel duidelijk dat nog veel onduidelijk is over de bredere maatschappelijke gevolgen van het stelsel. Hiernaar is nog geen goed onderzoek gedaan. Daarom is het goed dat minister Van Engelshoven heeft aangegeven dit onderzoek te laten uitvoeren voor de periode 2011 tot 2019. Tot die tijd blijft het gissen wat de bredere implicaties zijn van het sociaal leenstelsel dat in 2015 is ingevoerd.

7. Conclusie

Een verhoging van de investeringen in scholing wordt als een belangrijke beleidsprioriteit gezien. Een kostendekkend collegegeld en de introductie van een sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs kunnen bijdragen aan de verhoging van de welvaart in Nederland. Via het sociaal leenstelsel heeft de overheid ongeveer een miljard euro per jaar bespaard op het hoger onderwijs zonder dat de toegankelijkheid lijkt te zijn verminderd. Studenten kregen een studielening aangeboden in plaats van subsidies waarbij zij verzekerd werden tegen het risico van het niet kunnen terugbetalen van de studielening.

Het is goed dat studenten geleidelijk een grotere eigen verantwoordelijkheid hebben gekregen voor de financiering van hun eigen studie. Omdat een studie een goede investering is, omdat toegang tot lenen via de DUO gegarandeerd is, en omdat het te lenen bedrag bescheiden is, werden geen ongunstige gevolgen verwacht voor de toegankelijkheid. Ervaringen uit het verleden en uit het buitenland ondersteunen dat. Studenten zullen mede door het sociaal leenstelsel bewuster gaan nadenken over nevenactiviteiten en eventuele studievertraging die ze daardoor kunnen oplopen. Tenzij aannemelijk kan worden gemaakt dat de baten van een bestuursjaar als biercommissaris van een studentenvereniging beduidend hoger zijn dan de baten van een jaar voltijds studeren (en wie gelooft dat?), krijgt studeren weer hogere prioriteit. En dat is winst van het sociaal leenstelsel!

Het is na vijf jaar sociaal leenstelsel te vroeg om de balans op te maken. Duidelijk is dat het maatschappelijke en politieke klimaat aanzienlijk is veranderd. De herinvoering van de basisbeurs, in enigerlei vorm, ligt niet in de rede, maar het is wel goed dat er oog is voor de bredere maatschappelijke gevolgen van het stelsel en de moeilijke positie waarin jongeren zich bevinden. Zij worden geconfronteerd met de flexibilisering van de arbeidsmarkt en de stijging van huren en huizenprijzen. Jongeren krijgen steeds later een vaste baan, kopen later een huis en beginnen later aan een relatie en kinderen. Het is daarom goed dat de minister laat uitzoeken welke rol het sociaal leenstelsel speelt in deze bredere maatschappelijke context. Wordt dus vervolgd.

In de tussentijd zijn universiteiten schatplichtig aan de studenten om in samenspraak met hen de kwaliteit van het onderwijs te verhogen via de zogenoemde Kwaliteitsafspraken, middelen die zijn vrijgekomen door de STUFI om te zetten in een studielening. Laten we samen met studenten, docenten en bestuurders een succes maken van deze Kwaliteitsafspraken 2019-2024.

Literatuur

- Becker, G.S. (1962), Investment in human capital: A theoretical analysis, *Journal of Political Economy*, vol. 70: 9-49.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2011), *Inkomens van afgestudeerden, 2007-2009*, Den Haag.
- Centraal Planbureau (2004), *Macro Economische Verkenning 2005*, Sdu Uitgevers, Den Haag, hoofdstuk 6: Arbeidsproductiviteit en participatie.
- Cornet, M., F. Huizinga, B. Minne en D. Webbink (2006), *Kansrijk kennisbeleid*, CPB Document, no. 124, Den Haag.
- Goudswaard, K.P., en C.L.J. Caminada (2009), Het belang van scholing, *Tijdschrift voor Openbare Financiën*, 2009, nr. 1: 45-71.
- Jacobs, B., E. Canton (2003), Effecten van invoering van een sociaal leenstelsel in het Nederlands hoger onderwijs, CPB Document 39, Den Haag.
- Krueger, A.B., and M. Lindahl (2001), Education for growth: why and for whom?, *Journal of Economic Literature*, 39(4): 1101-1136.
- Sociaal-Economische Raad (2019), *Hoge verwachtingen: Kansen en belemmeringen voor jongeren in 2019*, SER Verkenning 19/11.
- Stiglitz, J. (1988), *Economics of the public sector*, W.W. Norton & Company, New York.

De beste premier

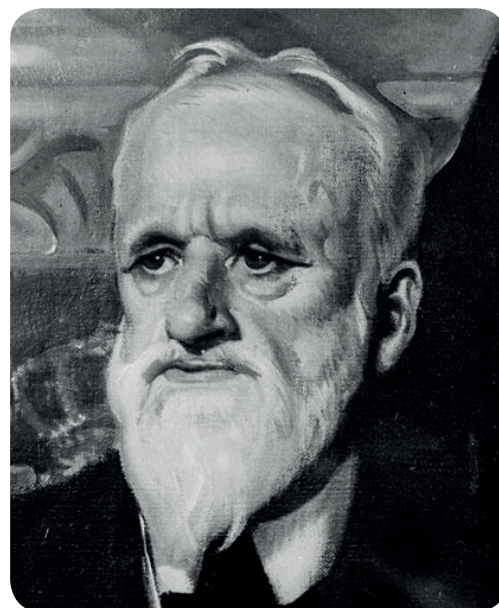
Naam: P.W.A. Cort van der Linden
Geboortedatum: 14 mei 1846
Overlijdensdatum: 15 juli 1935
Opleiding: rechten
Stroming: liberaal
Functies:

- Minister van Justitie 1897-1901
- Lid Raad van State 1902-1913
- Minister van Binnenlandse Zaken 1913-1918
- Voorzitter van de Ministerraad 1913-1918
- Premier 1913-1918
- Lid Raad van State 1918-1935

Ambtstitel: Minister van Staat (1918-1935)

Belangrijkste prestaties kabinet Van der Linden:

- Grondwetswijziging van 1917
- Algemeen mannenkiesrecht
- Passief vrouwenkiesrecht
- Beëindiging schoolstrijd
- Economische stabiliteit tijdens de Eerste Wereldoorlog
- Geen inval van Nederland door zowel de Geallieerden als de Entente

Bron: Beeldbank Nationaal Archief

Inleiding

Sinds 1848 kennen we in Nederland een minister-president, ofwel de premier. Van Gerrit Schimmelpenninck naar Willem Drees en Ruud Lubbers tot Mark Rutte. Maar wie valt te bestempelen als *'de beste premier'*? In deze terugkerende serie staan de uitzonderlijke prestaties van Nederlandse minister-presidenten centraal.

Volgens de BB is de eerste 'beste premier' Pieter Wilhelm Adrianus Cort van der Linden (1913-1918). Cort van der Linden werd geboren in Den Haag op 18 mei 1846. Hij studeerde rechten aan de Universiteit Leiden en promoveerde in 1869. Cort had een baanbrekend CV: hij schopte het van advocaat tot lid van de Raad van State. Tussendoor was hij nog griffier, hoogleraar, minister en niet te vergeten: premier. Het Kabinet-Cort van der Linden regeerde van 29 augustus 1913 tot en met 9 september 1918.

Cort van der Linden, partijloos liberaal, was premier van Nederland ten tijde van de Eerste Wereldoorlog. Dit is al het eerste bewonderenswaardige aan Cort van der Linden: hij loodste Nederland door oorlogstijd. Daarnaast wist hij ook een buitengewoon belangrijke en waardevolle grondwetswijziging door te voeren. De grondwetswijziging van 1917 wisselde namelijk het censuskiesrecht, waarbij slechts mannen boven de 23 jaar, die een bepaald bedrag aan belasting betaalden, stemgerechtigd waren, in voor het algemeen mannenkiesrecht. Dat niet alleen: ook vrouwen kregen kiesrecht. In 1917 echter slechts nog wel het passief kiesrecht. Dat betekende dat vrouwen verkozen konden worden. Het actief vrouwenkiesrecht volgde twee jaar later. De grondwetswijziging beëindigde ook de schoolstrijd, door bijzonder onderwijs subsidiair gelijk te stellen aan openbaar onderwijs. In wat komen gaat, wordt ingezoomd op zijn kabinet en zijn rol als premier in oorlogstijd.

Het Kabinet-Cort van der Linden

Het kabinet-Cort van der Linden was extraparlamenteair van aard. Dit is een kabinet dat tot stand komt zonder een regeerakkoord en een minimale betrokkenheid bij het formatieproces van de politieke partijen in de Tweede Kamer. Het uitbreken van de oorlog drong de verschillen tussen de politieke partijen naar de achtergrond en dwong hen tot samenwerking. Dit sloot aan op Van der Lindens politieke opvattingen, zijnde dat er geregeerd dient te worden vanuit 'de volkswil' en partijpolitieke strijd dit afremt. De premier stelde zich dan ook op als een staatsman, die boven de partijen stond.

Premier in oorlogstijd

Ten tijde van Cort's kabinet (1913-1918) was Europa een bloedbad. Nederland stelde zich onder zijn leiding neutraal op in de Eerste Wereldoorlog. Daarmee bereikte hij (economische) veiligheid voor ons land. De staatsman zag geen reden voor Nederland om de wapens op te pakken. Volgens hem was de oorlog een verderfelijke machtsstrijd. Johan den Hertog stelt in zijn proefschrift over Cort van der Linden dat: "*De hele oorlog was volgens hem één groot gevolg van het roekeloze gebruik van geweld door leiders die niet nagingen of de gevolgen van een oorlog opwogen tegen het te behalen voordeel.*" Het was in het Nederlands belang om zich terughoudend op te stellen maar tegelijk beslissingen van beide strijdende partijen te kunnen verdedigen op basis van het volkenrecht. Bewonderenswaardig is dan ook de opstelling van Cort van der Linden tijdens de oorlog. Hij wist zijn parlement onder controle te houden en de voedseltoevoer gaande te houden.

De binnenlands-militaire positie tijdens de Eerste Wereldoorlog was gezien de beoogde neutraliteitspolitiek van het Kabinet-Cort van der Linden ook een gecompliceerde. Vanwege het feit dat zowel de Entente als de Geallieerden de neutraliteit van Nederland konden schenden was het vanuit militair oogpunt essentieel om een duidelijke vijand te hebben. Zo stelt Johan den Hertog in zijn proefschrift: "*Vanuit militair perspectief was het overduidelijk dat elke politiek waarbij het moeilijker werd om te overzien van welke zijde gevaar dreigde, een goede defensie belemmerde*". Cort van der Linden moest dus proberen te voorkomen dat zijn beleid hem in botsing bracht met militaire belangen.

Vanwege de belangrijke strategische positie van Nederland voor zowel de Entente als de Geallieerden was de dreiging van invasie gedurende de Eerste Wereldoorlog zeer reëel. Daarover stelde den Hertog: "Het leek niet verstandig volledig te vertrouwen op de gedachte dat de strijdende partijen in alle redelijkheid zouden bedenken dat een neutraal Nederland voor iedereen het beste was."

De positie van het Kabinet-Cort van der Linden is vooral te beschrijven als in een constante spagaat tussen de hoofdspelers Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Daarom was de neutraliteitspolitiek erop gericht dat beide zijden ervan overtuigd zouden zijn dat er geen welwillend beleid tegen zowel de Entente als de Geallieerden was. Ook de schijn daarvan moest uitdrukkelijk worden voorkomen. Wanneer dit niet zou kunnen worden gerealiseerd zou een preventieve oorlog met alle gevolgen van dien van een van beide kanten namelijk onvermijdelijk zijn.

Een andere spagaat waarin Cort van der Linden zich bevond was de binnenlandse druk van opperbevelhebber Snijders om een duidelijke vijand te kiezen. Zo vroeg Snijders in een brief aan Cort van der Linden om een "tijdige en scherp omlijnende instructie". Alleen dan zou de opperbevelhebber weerstand kunnen bieden tegen een mogelijke invasie. De troepen waren immers verspreid over Nederland: bij de kust vanwege het Verenigd Koninkrijk, bij de oostgrenzen vanwege de Duitsers en in het zuiden vanwege het interneren van de soldaten uit België. Enerzijds was er dus de spanning tussen de buitenlandse neutraliteitspolitiek zonder schijn van welwillend beleid en aan de andere kant de gevolgen van de binnenlandse druk op diezelfde neutraliteitspolitiek, waardoor een goede defensie tegen beide kanten werd belemmerd. Cort van der Linden moest dus proberen om beide partijen niet de rug te keren en ervoor te zorgen dat zowel de Geallieerden als de Entente er niets voor voelden om Nederland binnen te vallen.

In zijn kabinetsperiode was de strijd tussen regering en parlement niet mild. Zo eiste de Tweede Kamer meermaals informatie over de buitenlandpolitieke situatie, maar deze werd niet verschaft door de premier. Hij wist zijn strenge oppositie in het gareel te houden door de houding die hij aannam. Zijn zelfstandige opstelling straalde gezag uit en

leidde tot vertrouwen bij zowel het parlement als bij het volk. De moed en vastberadenheid van de premier heeft Nederland door de oorlog weten te leiden. In de woorden van De Telegraaf van 11 december 1913: *‘Kalm, maar beslist, geen oogenblik uitdagend, doch zeer krachtig, rustig-langzaam, en met een solide, klare welsprekendheid, doe sober maar indrukwekkend was, heeft de heer Cort van der Linden z'n politiek ontvouwd. Daar stond geen politicus, daar stond een staatsman in de ruime en goede beteekenis van 't woord.’*

Bovendien kreeg de regering van Van der Linden het voor elkaar om economische stabiliteit te creëren: een lastige taak in oorlogstijd. De economische gevolgen van de oorlog troffen namelijk ook het neutrale Nederland. De decentralisatiepolitiek speelde een belangrijke rol in het behouden van de voedseltoevoer. Zo werden er distributieorganisaties in het leven geroepen, zogeheten crisisinstellingen, die samen met gemeenten de handel en distributie zo gedetailleerd mogelijk probeerden te regelen. Ook werden er noodmaatregelen, zoals exportrestricties en maximumprijzen ingesteld, waarmee de Staat grote invloed kreeg op de economie. Zo konden gemeenten de verlangde voorraden blijven leveren. Deze distributieorganisatie heeft ondanks de corruptie de voedselschaarste tot op zekere hoogte het hoofd kunnen bieden.

Conclusie

Cort van der Linden had het niet gemakkelijk als premier. Toch heeft hij een zeer belangrijke rol gespeeld in het Nederland van de 20^e eeuw. Zo heeft hij wetgeving door zowel de Eerste als de Tweede Kamer geloosd om de schoolstrijd op te lossen en heeft hij het censuskiesrecht vervangen door actief kiesrecht voor de mannen en passief kiesrecht voor de vrouwen. Verder is een niet te onderschatten verdienste van Cort van der Linden dat hij Nederland voor een buitenlandse invasie heeft weten te behoeden door als staatsman, ondanks binnenlands-militaire druk, zijn buitenlandse neutraliteitspolitiek te handhaven. Tevens is het extraparlamenteaire kabinet met een partijloze minister-president tot de dag van vandaag relevant. Kortom, Cort van der Linden is een minister-president met grote verdiensten, die een groot gezag uitstraalde in de zaken die hij heeft weten te bereiken voor Nederland.

Bronnen

Den Hertog, J. P. (2007). Minister-president in oorlogstijd. Universiteit Leiden. Geraadpleegd op 17-1-2020, van <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/12418>

Bestuurskundig essay van de Kosovaarse ambassadeur in Nederland

De toetredingsonderhandelingen tussen de EU en staten uit de Westelijke Balkan duren nog altijd voort. Vrij recent speelde Nederland nog een rol in deze ontwikkelingen door een veto uit te spreken in de Europese Raad tegen het beginnen van onderhandelingen met Albanië en Noord-Macedonië. Een land dat ook een belangrijke rol speelt in de toetredingskwestie is Kosovo. Sinds de ambassadeur van de Republiek Kosovo in 2018 aantrad in Den Haag, heeft hij deze ontwikkelingen uiteraard ook op de voet gevolgd. In dit essay zet de ambassadeur zijn visie op deze Europese kwestie uiteen.

Drenis Bytyçi en Justin Spruit

The EU must embrace the Western Balkans for the sake of peace, stability and prosperity

By Lirim Greiçevci

Some 21 years ago, the Kosovo people were on the verge of annihilation by a brutal regime from Serbia. Men, women, children were being massacred and deported from their homeland on the doorstep of Europe. The European values were being tested on European soil to their limit. In March 1999, NATO warplanes finally started to drop bombs on the Serbian targets to force them to stop the carnage. Ultimately, NATO prevailed and Kosovo was placed under international protection. In 2008, Kosovo became independent. To date 23 out of 28 EU member states recognise it as an independent country and our strategic goal is to join NATO and the EU. We look to the EU not just as a club where you meet technical criteria to join, but more importantly, as a guarantor of peace and stability in our region. The EU must live up to its role.

While NATO was ultimately able to secure the peace in our region two decades ago, the EU was tasked with cementing the peace by way of offering a clear EU perspective to all independent countries that had emerged out of the collapse of the former Yugoslav federation. Two of them, Slovenia and Croatia have already acceded, the others Montenegro, Serbia, North Macedonia, Bosnia and Herzegovina and Kosovo are candidate and prospective countries. The progress has been slow at times due to still lingering political issues and other times because of EU's hesitation to move to the next phase.

The EU has been enormously supportive of Kosovo. For no fault of its own, Kosovo started its journey to join the EU much later than all the others in the Western Balkans. Notwithstanding five non-recognising EU members, Kosovo managed to negotiate and conclude a Stabilisation and Association Agreement with the EU in 2016. It is the first contractual relationship that will hopefully lead to the next step in the EU integration process: candidate status. The EU has been the single biggest aid donor per capita in Kosovo. The largest European Security and Defence Policy mission, EULEX, was launched in Kosovo after the declaration of independence in 2008.

Kosovo and Serbia started a dialogue to normalise relations under the EU auspices as the facilitator in 2011. Some 25 agreements were reached, most of which have not been fully implemented. The EU proved capable in brokering the first ever agreements between Kosovo and Serbia, but did not prove adequate enough to enforce the implementation of those deals. The failure to do so has led to feelings of disillusionment and erosion of legitimacy in the eyes of the domestic public. The EU's approval ratings have been consistently high in our region. This may no longer be the case due to several reasons.

Following a traumatic event such as Brexit, Mr. Juncker, the former President of the EU Commission, made an unhelpful statement arguing that there would be no new enlargement in the next five years. This further emboldened the governments in those EU member states where the enlargement fatigue is more prevalent in order to slam the breaks of further EU integration. The diminishing role of the UK as one of the strongest proponents of EU enlargement to include the Western Balkans, the absence of a strong US presence in Brussels in order to nudge the EU member states to help stabilise the Western Balkans and the rise of populist parties in Europe have put into question the integration of our region into the EU. The recent failure to allow Albania and North Macedonia to open accession negotiations is only one of the symptoms of a crisis of leadership in the EU. Both Albania and North Macedonia have made unprecedented steps to meet conditions to open accession negotiations. Albania has embarked on a comprehensive reform of the judiciary, a full vetting of judges and prosecutors, unlike any other country in Western Balkans. North Macedonia changed the name of the country and normalised relations with Greece and Bulgaria so as to avoid yet another veto in its Euro-Atlantic path. But none of that was enough for a number of EU countries to allow them to move further up the ladder in the EU integration process during the last EU Council summit. Ripples of deep disappointment were felt all across our region.

In the case of Kosovo, opening of accession negotiations is a rather more distant prospect. The EU, however, let the people of Kosovo down big time when despite meeting all technical criteria for visa-free travel to the Schengen area two years ago, Kosovo still remains the only country in South East Europe isolated. Most of young people in Kosovo have never set foot in any EU country. The youth of Kosovo are the only Europeans who cannot travel freely to Europe. In fairness, the EU Commission did confirm that Kosovo had fulfilled all conditions for visa-free travel. The European Parliament voted in favour. Some member states seem not to trust the assessments of their own Commission. It is virtually impossible to explain back home why this is the case.

The reluctance by certain member states to take a positive decision on visa-free travel for Kosovo has dealt a huge blow to the only leverage we may have to achieve a normalisation of relations between Kosovo and Serbia, i.e. the prospect of both countries joining the EU and the ability of the EU to deliver.

The credibility of the EU is at stake in our region. EU countries must look beyond their narrow national or party lines and look at the Western Balkans as a European region. We are Europeans and we have nowhere else to go. Failure to do so may open the gates to malign influences by external actors who do not have the interests of Europe as a whole at heart. We believe in the European project. Let us make it a reality for all Europeans.

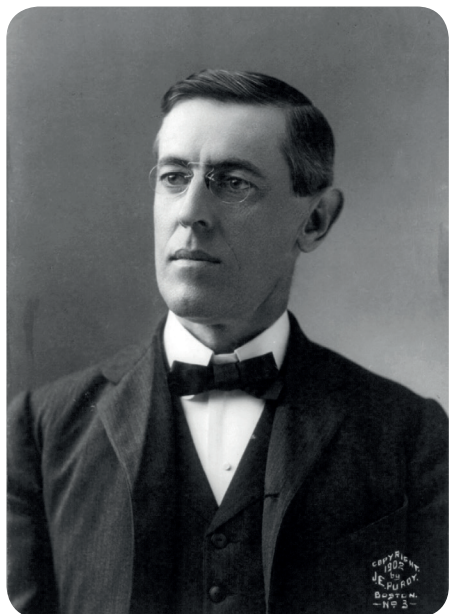
Woodrow Wilson: president en bestuurskundepionier

Thomas Woodrow Wilson werd in 1856 geboren als domineeszoon in een Amerikaanse familie met Schotse en Ierse wortels. Hij groeide op in Virginia, een zuidelijke staat, tijdens de Amerikaanse burgeroorlog. De Wilsons waren onvervalste ‘Southerners.’ De ouders van Wilson hadden slaven in dienst en waren tijdens de oorlog op de hand van de Confederatie. Niets wees er tijdens die rampzalige Civil War op dat ‘Tommy’ Wilson bestuurskundepionier en de 28^e president van een herenigd Amerika zou worden. Hoe moeten wij deze complexe figuur een eeuw later bezien? Als bestuurskundige, politicus en ... racist?

Rick van Dijke en Jens Struik

De Bestuurskundige Woodrow Wilson

In 1873, op 16 jarige leeftijd, begon Wilson met studeren aan het Davidson College maar maakte de overstap naar de Princeton University, waar hij afstudeerde in 1879 als nummer 38 van de 167 studenten. Na een jaar te hebben gewerkt als advocaat besloot hij te gaan studeren aan de Johns Hopkins University in Baltimore. Hij studeerde daar geschiedenis en politicologie. In 1886 publiceerde Wilson zijn proefschrift genaamd *Congressional government: a study in American politics*. Hierin maakt hij een analyse van de scheiding tussen de wetgevende en de uitvoerende macht in de Amerikaanse grondwet. Wilson concludeert dat zowel het congres als de federale overheid in haar geheel meer invloed en macht hebben verkregen dan oorspronkelijk bedoeld. Ook uit Wilson kritiek op de congrescommissies die in staat zijn wetgeving te maken. De congrescommissies onderhandelen intern over wetgeving, waardoor de ideeën van de grootste partij en de ideeën van de kleinste partij aan het eind van het proces niet van elkaar zijn te onderscheiden. Ook creëert het een situatie waarbij de individuele leden van de commissies beleid bepalen en niet de partij als geheel. Daardoor daalt de representativiteit van beleid.

Wilson begon in 1885 met lesgeven aan het Bryn Mawr College, alwaar hij les gaf in de geschiedenis van de klassieke oudheid, Amerikaanse geschiedenis en politicologie. In 1888 vertrok hij daar weer en ging hij politieke economie en westerse geschiedenis doceren aan de Wesleyan University. In 1890 werd Wilson hoogleraar jurisprudentie en politieke economie aan de Princeton University en werd in 1902 verkozen tot president van de universiteit. Deze functie vervulde hij totdat hij gouverneur werd van New Jersey.

Dereden dat Woodrow Wilson bekendstaat als ‘de vader van de bestuurskunde’, komt door zijn belangrijke werk, *The study of Administration*, dat hij schreef in 1887. Hij bepleit in dit essay dat de studie van het openbaar bestuur, tot die tijd een onderdeel van het de politicologische wetenschapsdiscipline, een eigen academisch vakgebied verdient. Hij is daarmee een van de grondleggers van de bestuurskunde.

Naast deze scheiding tussen politiek en bestuur, benoemt Wilson in *The study of Administration* eveneens het belang van vergelijkend onderzoek tussen private en publieke organisaties en het toepassen van een bedrijfsmatig perspectief op die laatste. Het achterliggende doel was het verbeteren van de efficiëntie van het openbaar bestuur. Hiertoe moesten ambtenaren tevens beter opgeleid en op hun merites beoordeeld worden.

De Politicus Woodrow Wilson

Wilson sloot zijn academische carrière af als president van de vermaarde Princeton University. Hij gebruikte deze functie als springplank voor de lancering van zijn campagne voor het gouverneurschap van New Jersey. Hij won de verkiezingen en in 1911 werd hij namens de Democratische Partij geïnstalleerd; de start van een politieke bliksemcarrière.

Wilson, amper een jaar gouverneur, mengde zich al in 1912 in de strijd om het presidentschap. Aanvankelijk leek Wilson kansloos. Als Democraat kon hij appelleren aan de zuidelijke kiezers, maar hoe progressief Wilsons plannen ook waren, hij had een inherent conservatief imago. Wilson nam het op tegen de vorige twee presidenten: Theodore Roosevelt en William Howard Taft. Taft wilde een tweede termijn, maar Roosevelt daagde de Republikeinse kandidaat, nota bene zijn eigen opvolger, uit als derde kandidaat. Dit eindigde in wat een van de pijnlijkste inauguratieceremonies in de Amerikaanse geschiedenis moet zijn: de twee verliezers moesten vanaf de eerste rij toekijken hoe Woodrow Wilson de 28^e president van de Verenigde Staten werd.

Daarbij moet aangetekend worden dat Wilson wist hoe je een campagne moest voeren. De man kon waanzinnig spreken, zo blijkt uit de verslagen. Zijn bijnaam was dan ook niet voor niets 'The Phrasemaker'. Zijn andere bijnaam 'The Schoolmaster' verwijst naar zijn reputatie als academicus. Tot op de dag van vandaag is Wilson de enige president met een doctorsgraad! Zijn intellectuele reputatie vulde hij aan door zich ook frequent te laten fotograferen tijdens een wedstrijdje honkbal. Uit dit alles spreekt een fijnbesnaard PR-besef.

Wilson begon zijn presidentschap zeer productief met de uitvoering van zijn verkiezingsprogramma 'The New Freedom'. Hoewel de Democratische Partij onder leiding van Wilson als liberaal en progressief te boek stond, hadden die stromingen in de jaren 1910 een hele andere politieke agenda dan de liberalen en progressieven van 2020. Wilsons presidentschap toont dit contrast haarscherp aan. Zo realiseerde hij bij de uitvoering van het verkiezingsprogramma een aanzienlijke uitbreiding van de federale overheid en verdedigde hij deze expansie als zijnde liberaal. Een krachtige overheid zou in staat zijn om de vrijheid van burgers beter te beschermen. Tegenwoordig streven de meeste liberale stromingen juist een kleine overheid na, die zich op de kerntaken richt en het individu zoveel mogelijk ruimte geeft om zich te kunnen ontploien.

President Wilson is het meest bekend om zijn daden buiten de VS. Het Wilsonianisme, een ideologische visie op buitenlandbeleid, draagt tot op de dag van vandaag zijn naam. Het is de paternalistische tegenhanger van het isolationisme en bepleit dat democratie via buitenlandpolitiek over de wereld moet worden verspreid. Met dat doel stuurde Wilson de Amerikaanse troepen naar de Filipijnen, Nicaragua, Mexico, Haïti en de Dominicaanse Republiek.

Wilson wist deze landen niet te veranderen in stabiele democratieën, maar legde en passant wel het fundament voor interventies als de Invasie van Irak in 2003, onder leiding van president George W. Bush.

In 1916 won Woodrow Wilson zijn tweede termijn. Zijn belangrijke verkiezingsbelofte was dat de VS neutraal zou blijven in de Eerste Wereldoorlog. In 1917 werd de druk om deel te nemen echter steeds groter en nog datzelfde jaar verklaarde Wilsons regering Duitsland de oorlog. De Wilsoniaanse motivering voor oorlogsdeelname was dat de VS de wereld op deze manier veilig kon maken voor democratie.

Na de oorlog kwam de president met zijn bekende Veertienpuntenplan en zette hij zich op het internationale toneel in voor de Volkenbond. Voor deze inspanningen ontving hij in 1919 de Nobelprijs voor de Vrede. Bitter genoeg blokkeerden de Republikeinen zijn voorstel om de Verenigde Staten toe te laten treden tot de Volkenbond.

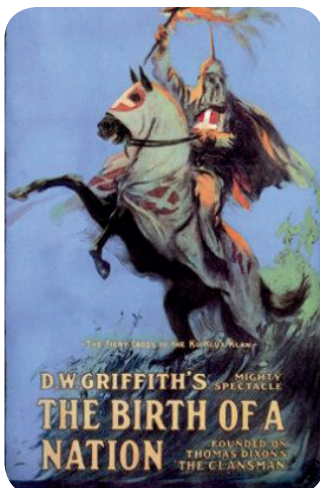
In de laatste jaren van zijn presidentschap ging zijn gezondheid sterk achteruit. Na een zware beroerte raakte hij wat het best omschreven kan worden als een comateuze toestand. Verschillende historici beweren dat zijn vrouw Edith in deze periode zijn taken waarnam. Na acht jaar verliet Wilson in 1921 het Witte Huis.

De Racist Woodrow Wilson

Een eeuw later is de campus van zijn eigen Princeton University met zekere regelmaat een decor voor felle protesten tegen Woodrow Wilson. De demonstranten eisen naamsverandering voor een gebouw dat zijn naam draagt en het verwijderen van een monument dat aan Wilson herinnert. Zij beschrijven hem als een klassieke ‘white supremacist’. Doet dit recht aan de historische figuur Woodrow Wilson?

Wilson heeft inderdaad geen schoon blazoen als het aankomt op rasgerelateerde kwesties. Door zijn achtergrond als man uit de Zuidelijke Staten vierden de segregationisten zijn verkiezingsoverwinning. De vreugde was niet onterecht, zo bleek uit de samenstelling van Wilsons kabinet. Een groot aantal ministers was voorstander van rassensegregatie en kregen van Wilson de ruimte om dit toe te passen in hun ambtenarenapparaten. Na enkele jaren hadden veel departementen gesegregeerde werkruimtes, toiletten en kantines. Leaders van Afro-Amerikaanse burgerrechtenbewegingen drongen aan op beëindiging van dit beleid. Wilson hield de praktijk echter staande door te beweren dat de segregatie de frictie tussen de rassen zou verminderen.

In 1915 verscheen de film ‘The Birth of a Nation’. De film is nog altijd berucht om zijn historisch misleidende en racistische karakter. President Wilson, die in de film drie keer geciteerd wordt, liet de film vertonen in het Witte Huis en gaf acte de présence, vergezeld door zijn familie en zijn kabinet. Hiermee legitimeerde hij de film. In de periode na het verschijnen van de film vond een heropleving plaats van de Ku Klux Klan. Wilson verklaarde naderhand dat hij de filmvertoning had toegestaan als een gunst aan een studievriend. Deze studievriend was de schrijver van het boek, waarop de film gebaseerd was.

In de presidentiele jaren van Wilson vonden eveneens verschillende rassensrellen en lynchpartijen plaats. Hoewel hij vanuit Washington zelden intervenieerde in zulke

aangelegenheden, veroordeelde hij het rassengeweld in 1918 scherp: "*I say plainly that every American who takes part in the action of mob or gives it any sort of continence is no true son of this great democracy but its betrayer, and discredits her by that single disloyalty to her standards of law and of rights.*"

Was Wilson een racist? Die vraag is moeilijk te beantwoorden. Hij had overduidelijk meer kunnen doen tégen

racisme om hem heen, maar de kwestie is niet zwart of wit. Woodrow Wilson was, net als ons, een product van de tijd waarin hij leefde. We dienen het verleden met nuance tegemoet te treden en te leren van de gruwelijke fouten die Wilson en zijn tijdgenoten maakten.

Ondanks zijn duistere kanten heeft Wilson ons als bestuurskundige hoe dan ook een mooie erfenis nagelaten. Een wetenschappelijke discipline, genaamd Bestuurskunde.

Bronnen

Wilson, W. (1885). *Congressional government : A study in American politics*. Boston: Houghton, Mifflin.
<https://millercenter.org/president/wilson/life-before-the-presidency>

Wilson, W. (1887). The Study of Administration. *Political Science Quarterly*, 2(2), 197-222.

Wolgemuth, K. (1959). Woodrow Wilson and Federal Segregation. *The Journal of Negro History*, 44(2), 158-173.
<https://historiek.net/woodrow-wilson-president-veertien-punten/76630/>

Cooper, J. M. (2009). Woodrow Wilson.

Het Jongerenparlement

Commissie Remkes kwam met het idee, minister Ollongren ging er mee aan de slag en de Koning mocht het hoge woord uitspreken: Nederland krijgt een Jongerenparlement. Honderd jongeren mogen binnenkort de belangen van de millennial gaan verdedigen. Het plan werd niet bepaald met open armen ontvangen. In de discussie die na de troonrede volgde, kwamen met name de woorden ‘tandeloze tijger’, ‘wassen neus’ en ‘schijnvertegenwoordiging’ veelvuldig voor. Op 19 juni 2019 mochten dertien ‘jongerenambassadeurs’ hun advies voor een toekomstig Jongerenparlement overhandigen aan minister Ollongren. Het document biedt weinig hoop voor een succesvolle afloop van dit initiatief. Sterker nog: ik zou Geert Wilders in dit geval gelijk moeten geven wanneer hij een ‘nepparlement’ zou noemen.

Haije Dijkstra

Hoewel er over de definitie van een parlement gediscussieerd kan worden in het centrale idee dat volksvertegenwoordigers door middel van verkiezingen een mandaat ontvangen van de groep die ze gaan vertegenwoordigen. In Nederland zullen er echter geen Jongerenverkiezingen gehouden worden. Een aantal Jongerenambassadeurs gaf aan dat dit geen optie was: het zou uitlopen op een ‘populariteitsverkiezing’. Het is een ietwat gekke redenatie: Uiteindelijk zou je toch moeten willen dat de leden van een jongerenparlement populair zijn. Het zou betekenen dat de jongeren zich vertegenwoordigd voelen door de parlementariërs-in-spé, en het parlement zou daarmee kunnen rusten op een duidelijk mandaat. Het lijkt mij daarom een gemiste kans om geen verkiezingen te organiseren.

De toekomstige jeugdparlementariërs zullen nu geselecteerd worden door een commissie, bestaande uit professionals en jongerenambassadeurs. Deze beoordelingscommissie zal volgens het voorstel op diversiteit moeten letten: Regio, geslacht, opleidingsniveau en achtergrond zijn daarbij belangrijke factoren. De vraag is hoe dit parlement écht een afspiegeling gaat worden van de Nederlandse jeugd. Jongeren zullen niet op basis van hun afwijkende mening geselecteerd worden. Het algemene standpunt lijkt: zolang we het maar met elkaar eens zijn qua standpunten, mogen we voor de rest op alle andere vlakken verschillen. Daarmee wordt diversiteit al snel een soort ‘box-ticking exercise’, waarbij er niet gekeken wordt naar mening, maar louter naar demografische gegevens.

Een gezonde diversiteit van meningen wordt in het voorstel van juni dit jaar nog verder ingedamd.

Het Jeugdparlement is alvast ingedeeld in zeven onderwerpen, zoals klimaat, onderwijs, samenleving en internationaal. De leden zijn daarmee dus niet vrij om te bepalen wat de belangrijkste kwesties voor de huidige generatie zijn: dat is alvast gedaan door de ondemocratische vertegenwoordiging van Jongerenambassadeurs en ambtenaren van het ministerie. De verschillende visies die jongeren hebben op de toekomst lijkt niet serieus genomen te worden. Jongeren zijn op bijna alle beleidsterreinen verdeeld over hoe de toekomst er uit moet zien. Het is dan ook niet meer dan voorspelbaar dat alle politieke jongerenpartijen zich al hebben uitgesproken tegen het voorstel. Het Jongerenparlement is gebaseerd op consensus, terwijl politieke jongerenpartijen laten zien dat de jeugd geen homogene groep is.

Er lijkt ook niet gekeken te zijn naar al bestaande Jongerenparlementen, zoals in het Verenigd Koninkrijk. Daar bestaat al bijna twintig jaar een parlement met door Britse jongeren gekozen leden. Elk jaar doen meer dan 500.000 jongeren ervaring op met stemmen. Zo heeft de verkiezing van een Jongerenparlement niet alleen toegevoegde waarde voor vertegenwoordiging van jongeren, maar biedt het ook de jeugd de kans om ervaring op te doen met verkiezingen.

Een parlement met ongekozen leden en voorgeselecteerde onderwerpen lijkt gedoemd te falen. Meer betrokkenheid van jongeren bij de politiek is altijd wenselijk. Maar ‘de stem van de jongere’ bestaat nu eenmaal niet. Wanneer de politiek jongeren écht serieus willen nemen, moeten we er ook vanuit gaan dat jongeren verschillen over hoe de toekomst er uit moet zien. Het houden van jongerenverkiezingen zou daarin een goede eerste stap zijn.

Interview met oud-bestuurslid Kamran Ullah

Zou u uzelf kunnen voorstellen aan de lezer die u niet kent?

Kamran Ullah, 36 jaar. Ik ben woonachtig in Amsterdam en werk in het dagelijks leven bij de Telegraaf. Daar werk ik nu bijna 7 jaar en ben ik nieuwschef. Ik heb er de videotak en de podcasttak opgezet, dus ik ben bezig met de digitale versnelling en groei van de Telegraaf. De afgelopen 13 jaar heb ik altijd iets in de media gedaan, dus mijn carrière is met name die kant op gegaan. Daarnaast ben ik in die tijd ook heel erg actief geweest als gespreksleider en dagvoorzitter. Ik geef ook regelmatig trainingen, zoals aan voormalige B.I.L.-besturen. Dat is eigenlijk een tweede pijler van wat ik doe. Ook is er altijd de betrokkenheid rondom de politiek, maar in mijn huidige werk kan ik daar geen actieve bijdrage aan leveren.

Het 19e bestuur der B.I.L. met links bovenaan Kamran Ullah.

Bron: bilboard.nl

Ik heb in het B.I.L.-bestuur gezeten in 2003/2004, als tweedejaars. Toen zaten we nog in Leiden, in het verschrikkelijke gebouw van de FSW. Ik ben toen commissaris activiteiten geweest.

Wanneer heeft u precies bestuurskunde gestudeerd aan de Universiteit Leiden en hoe bent u er terecht gekomen?

Ik ben in 2002, meteen na mijn middelbare school, begonnen met bestuurskunde. Ik zat op het Barlaeus Gymnasium in Amsterdam. De VU trok me totaal niet. De UvA en Leiden wel. Op school wilde ik eigenlijk altijd geneeskunde studeren. Dat was echt de droom uiteindelijk: kinderarts worden. Maar in het tweede deel van de middelbare school zeiden mensen steeds vaker: ‘Moet jij niet de advocatuur in ofzo?’, ‘Moet jij geen rechten studeren?’, ‘Moet jij niet de politiek in?’ Dat triggerde wel, dus ben ik ook naar dat soort opleidingen gaan kijken. Ik kan me goed herinneren dat bestuurskunde in die tijd een folder had, die ik ergens heb gekregen. Het stond me aan dat die opleiding zo breed was. Er zat sociologie in, geschiedenis, politicologie, rechten. Uiteindelijk ben ik naar een open dag gegaan in Leiden en dacht ik ‘nou, die opleiding past wel bij mij’. Als ik nu kijk, achteraf gezien, dan zit er wel een grote overeenkomst tussen de opleiding en mij: ik ben een generalist en dat is de opleiding ook.

In mijn studie heb ik een geweldig eerste jaar gehad; een onwijs leuke groep mensen, met wie ik toevallig in de werkgroepen belandde. Toen zaten we een heel jaar lang met dezelfde groep in de basiswerkgroepen. Met een van hen heb ik inmiddels al 11 jaar seizoenkaarten bij Ajax; een van mijn beste vrienden. Een ander daarvan is een lid van verdienste, waarvan de stoel nog altijd in de BIL-kamer staat. Wat dat betreft was het een warm bad; echt een leuke groep. De B.I.L. was vanaf het eerstejaarsweekend al de club die ervoor zorgde dat je elkaar vond en dat je contact met elkaar had. Ondanks dat ik dus geen lid werd van een studentenvereniging en in Amsterdam woonde, had ik wel echt het gevoel dat ik betrokken was bij de mensen. Zeker met de vakken; de eerste jaren alle introductievakken in de breedte, dat was gaaf. Het tweede jaar ben ik het B.I.L.-bestuur ingegaan. Iedereen die dat gedaan heeft, weet dat dat tijd kost, maar dat je ook vrienden maakt. Ook daarvoor geldt weer dat het gaat om de mensen, die de hele sfeer maken. Als dan de opleiding ook bevalt, dan is dat heel erg mooi.

Maar hoe bent u in dat bestuursjaar terechtgekomen? Deed u in het eerste jaar ook een commissie?

Ik ben in het eerste jaar meteen een commissie gaan doen, de commissie activiteiten ook. Dingen organiseren vind ik leuk en dat gaat me ook relatief makkelijk af. Maar het is ook lekker last-minute dingen gewoon regelen, gewoon dóén. Dat zat erin en dat leek me tof, dus daarom heb ik me toen aangemeld voor het bestuur. Ik haalde ook relatief

veel punten in dat eerste jaar, dus daar maakte ik me op dat moment niet zo heel veel zorgen over. Toen hadden we in de zomer de lange reis naar Boedapest en Praag. Daar leerde ik ook een aantal van de andere bestuursleden kennen, met wie ik zou gaan samenwerken, dus dat was ook echt mooi ingegroeid.

En in dat bestuursjaar; wat heeft u daar vooral van meegenomen?

Wat ik herinner is de B.I.L.-kamer, als een soort tweede huis. Ook de betrokkenheid bij de hele opleiding, bij de Universiteit. We zaten ook in een pre-lustrum jaar. Dat betekende ook alle voorbereidingen treffen, bijvoorbeeld dat er een commissie zou komen. Ik heb daarna ook een aantal landelijke besturen gedaan. Ik ben secretaris geworden van de Nationale Jeugdraad en later ook voorzitter daarvan. Dat eindigde in 2006, toen ik vierdejaars was.

Nog wat betreft mijn opleiding: het einde daarvan was eigenlijk hybride. Dat was in 2008, dus ik heb er uiteindelijk zes jaar over gedaan, maar wel met een verhaal. Dat verhaal is dat ik er een heleboel dingen naast ben gaan doen. Dat waren eerst een aantal bestuursfuncties. Daarna ben ik in 2006 begonnen met een eerste baan in de mediawereld. Ook ben ik op freelancebasis als gespreksleider en trainer aan de slag gegaan. Op mijn studie kwam dus minder nadruk te liggen, want daar vond ik de uitdaging niet meer. De reden dat ik de opleiding koos, daar liep ik uiteindelijk tegenaan. Dat wil zeggen: heel algemeen en een opleiding voor generalisten. Tegenwoordig zijn er ook veel masters, die heel specifiek op een bepaald thema ingaan. Dan ga je heel erg de diepte in, maar dat zat niet in mijn opleiding.

Ik had daar dus echt totaal geen motivatie meer. Zo arrogant als ik ben als Amsterdammer, vond ik echt dat ik bij sommige vakken niks te halen had; “Ja, zo gaat het in theorie, maar ik heb gezien hoe het in de praktijk werkt.” Vanuit mijn bestuursfunctie als voorzitter van de Nationale Jeugdraad had ik de luxe dat ik aan tafel zat met een minister. Ook met oud-B.I.L.-mensen overigens, die er dan als senior beleidsmedewerker of trainee zaten. Ik zag dus hoe de beleidscyclus werkte en de uitdaging was weg om daar een heel generalistisch vak over te volgen. Dat is mijn eerlijke verhaal daarover.

Om je andere vraag nog te beantwoorden: het bestuursjaar is iedereen aan te raden. Ik vind dat we in een fase zitten dat mensen zichzelf heel veel druk opleggen. Studies moeten in drie jaar, je moet in vier jaar je hele opleiding afmaken. Ik zit nu al een aantal jaren in de positie, dat ik mensen mag aannemen. Als ik iemand zie, die gewoon in vier jaar zijn opleiding heeft afgemaakt, dan komt die in principe onderaan de stapel te liggen. Ik wil namelijk mensen met een verhaal hebben. Ik wil zien wat mensen ernaast gedaan hebben. Als je er dingen naast kan doen én je kan in 4 jaar afstuderen: top. Tuurlijk, als je ambitieus bent en je hebt de capaciteiten, dan moet dat ook gewaardeerd worden. Ik heb echter liever, zoals ooit een docent zei toen ik net begon: “Liever iemand met zes jaar en een verhaal, dan 4 jaar en cum laude.” Dat verhaal moet dan niet zijn: “ik heb bier staan drinken op de sociëteit”, maar: “ik heb bier staan drinken op de sociëteit, én ik heb een B.I.L.-bestuursjaar gedaan, ik heb een bijdrage geleverd aan de centrale studentenraad of de faculteitsraad, ik heb vrijwilligerswerk gedaan bij een of andere stichting of heb in de Schilderswijk mensen geholpen met overheidsposten.” Dat is een verhaal en dan ben je écht met je opleiding bezig. Dat is ook wel eens de kritiek op opleidingen. Bij ons was er al geen stage meer. Volgens mij zijn er tegenwoordig wel opties om stages te lopen, maar dat is echt té minimaal. Het zou gewoon verplicht moeten zijn voor alle bestuurskundestudenten om stage te lopen. Het is ook goed voor alle overheidsinstellingen als er stagiairs rondlopen. Niet omdat ze daarmee goedkope krachten hebben, maar omdat ze de werknemers van de toekomst ook zelf opleiden. Dat miste ik echt. Ik heb dat gelukkig kunnen doen vanuit bestuursfuncties, dus ik raad iedereen aan om een bestuursfunctie te doen. Ik vind dat je veel meer waarde hebt als je de arbeidsmarkt op gaat. Zeker omdat je er onwijs veel van leert. Als ik ook terugdenk aan mijn eigen bezigheden, dan denk ik: wauw, wat heb ik toen veel geleerd. Wat heb ik veel profijt gehad van de dingen, die ik toen heb meegemaakt. Wat ik ook denk en dat is waarom ik het zo tof vind om bestuurstrainingen te geven: och, wat was ik een groentje en wat zou ik dingen anders hebben gedaan. Die fouten moet je ook maken, je moet die dingen leren, maar als ik een aantal basiszaken van tevoren had geweten, had ik er nóg veel meer uit kunnen halen.

Een gemiddeld persoon, die hier op zijn 18^e begint met studeren, heeft nog nooit een vergadering meegemaakt. Als je al een keer vergaderd hebt, dan gebeurde dat misschien op de sportclub of op een ALV. Als je een bestuursvergadering hebt, gaat het anders. Hoe bouw je zo'n bestuursvergadering op? Hoe lang duurt het? Het bestuur voor ons zei: altijd

drie uur, dus wij deden dat eerst ook, maar ik vond het veel te lang. Ik kon mijn concentratie er niet bij houden en dat gold ook voor een paar anderen. Op een gegeven moment hebben we dus gekeken of we dat wat korter konden maken. Met de kennis van nu is die vergadering niet meer dan anderhalf uur of twee uur. Daar is zo'n bestuursjaar voor; liever dat ik het daar leer, zodat ik elders weet hoe dat werkt. Als mensen nu wel eens zeggen: moeten we niet een uur langer plannen voor die afspraak, dan weet ik: als we een uur langer inplannen, dan gaat het ook een uur langer duren en dan gaat diezelfde persoon zeggen: zie je wel, het was nodig! Dat was met bestuursvergaderingen ook en dat leer je dan ook echt in zo'n bestuur.

We hebben allemaal verschillende leerstijlen. Dat heb ik in de praktijk voor het eerst in het B.I.L.-bestuur gezien. Wij waren met zijn zevenen en we waren heel verschillend. De B.I.L. was een relatief mooie, laagdrempelige organisatie om dat te leren kennen en te ontdekken. Liever dat je het daar ontdekt, dan wanneer je echt ergens aan het werk bent. Dát soort dingen leer je bij de B.I.L..

Denk ook aan het draagvlak onder de leden. Sommigen denken: waar gaat dit over? Als we hier eens over nadenken: als de B.I.L. niet zou bestaan en er geen enkele studievereniging zou bestaan, dan zou de wereld echt doordraaien en studenten zouden het net zo leuk hebben. Alles wat de B.I.L. regelt, zou op een andere manier geregeld kunnen worden. Met andere woorden: de B.I.L. is totaal overbodig. En dat geldt eigenlijk voor alle studieverenigingen en studentenverenigingen; ze zijn totaal overbodig. Toch zijn ze er. Als je de mensen bij ALV's of kritische leden op andere momenten beziet, dan denk je dat de hele wereld om de vereniging draait. Maar als je naar het budget kijkt, dan denk je: waar gaat het dan om? Enkele tienduizenden per jaar? Dat zijn natuurlijk bedragen van niets. Dus is het mooi om juist met 40 duizend euro per jaar en een paar duizend leden in een relatief veilige omgeving je kwaliteiten te ontwikkelen. Ik bedoel je bestuurskwaliteiten, je samenwerkingsvaardigheden en je organisatievaardigheden. Jullie zijn mij nu aan het interviewen; we maken Bestuurskundige Berichten. Het is natuurlijk tof om die vaardigheden op te doen; om gewoon de eerste keer de telefoon op te pakken en iemand te gaan bellen. Het is spannend, maar liever dat je dat hier hebt gedaan, dan dat je ergens gaat werken en de eerste drie uur op het toilet zit, omdat je niet durft te bellen.

Als u met één speciale of unieke herinnering uw bestuursjaar zou moeten kenmerken, met welke zou u dat dan doen?

Ik vind het lastig om één specifiek moment te noemen. We hebben in mei de lange reis naar Lissabon gehad. Toen hebben we binnen het bestuur wel een pittig moment gehad. Dat was wel een soort dieptepunt. Dat moment hebben we gelukkig wel overwonnen: we hebben het besproken, het jaar met de hele groep afgemaakt en het is goed gekomen. Er zijn zoveel momenten; wij zijn begonnen met de Van Braam-lezing, die nog steeds in de Diesweek wordt gehouden. Het was toen mijn taak om te regelen dat men zijn naam mocht gebruiken. Ook mocht ik de sprekers regelen. Ik herinner me ook de wissel-ALV in café Einstein nog. De voorzitter sprong toen in de gracht en zwom naar de overkant. Zo zijn er veel momenten, die ik me na zestien jaar nog levendig herinner. Daardoor vind ik het lastig om echt van één moment te zeggen dat het er bovenuit springt.

U noemde het eigenlijk eerder al; het contact met de andere bestuursleden is er dus nog steeds?

Ja, maar ik moet wel zeggen dat er een jaar later, tijdens de EJD, wel een soort tweespalt is ontstaan, die nooit meer helemaal goed is gekomen. Ik heb zelf eigenlijk met iedereen nog wel contact gehouden, maar anderen niet. Met de voorzitter en secretaris, Hessel en Jeroen, heb ik nog heel goed contact. Met Wouter heb ik ook nog contact, maar die woont in Amerika. Marlene zie ik nog regelmatig voorbij komen op sociale media, dus dat is tof. Laurens, de penningmeester, kwam ik nog tegen op een golftoernooi, waar we allebei als gasten waren uitgenodigd. Er is soms ook nog contact met bestuursleden van de jaren ervoor en erna. Soms promoveert er ook iemand. Dan ben je daar wel eens bij met een groep. Het contact blijft gelukkig.

En nu bent u dus nieuwschef bij de Telegraaf. Wat kunt u daarover vertellen, wat betreft de leuke kant die u trekt, en ook de uitdagingen die u er meemaakt?

Ik ben dus de mediawereld ingegaan, wat natuurlijk iets totaal anders is, dan waar je voor wordt opgeleid. Sterker nog, er zijn ook mensen, die daar echt van walgen,. Dat is natuurlijk de andere kant van de medaille. Zeker ook de media

waar ik naartoe ben gegaan. Er is ook een aantal docenten hier, die dat geen kwaliteitsjournalistiek vinden. Waar ik vanuit de opleiding nog veel profijt van heb en plezier aan beleef is het snappen hoe dingen werken. Bijvoorbeeld een ontslag van een staatssecretaris of de verschillen tussen publieke en private organisaties. De opleiding blijft dus terugkomen in mijn werk; het beklift als een soort basiskennis.

Wat betreft bestuurskunde in uw werk, is het dus vooral de achtergrond en de basis die erin zit?

Ik heb ook wel eens in een soort managementrol gezeten. Ook wij zijn agile gaan werken, dus ik ben scrum master van een traject waar we nu in zitten. Daar komen wel vaardigheden naar boven, waarvan ik niet weet of ik die aan de opleiding te danken heb of dat ik die al in me had, maar die liggen natuurlijk wel dicht bij bestuurskunde. Ik weet wel zeker dat die mede te danken zijn aan de bestuursfuncties die ik gedaan heb, onder andere het B.I.L.-bestuur. Op die manier heb ik er wel degelijk wat aan, maar in tegenstelling tot een heleboel oud-studiegenoten zit ik niet echt in de bestuurskundige wereld van gemeentes of ministeries.

De uitdagingen waar wij als bedrijf voor staan, zijn heel anders dan die van publieke organisaties. Denk aan de jarenlange afname van abonnees van de krant. Wij zitten echt in een fase dat we toekomstbestendig moeten worden. Dat doen we met een digitaal product. Zo hebben we de website en de apps, die buitengewoon goed bezocht worden. Ik heb de afgelopen jaren ook de videotak mogen opzetten. Met ons YouTube-account hebben we ook op die behoefte ingespeeld en zijn we het op een na grootste nieuwskanaal geworden. De enige die groter is, is het jeugdjournaal, wat ook logisch is. Dat de Telegraaf nummer twee zou worden, had niemand kunnen verwachten of voorspellen. De afgelopen jaren is ook de podcast opgezet. Als nieuwschef is het mijn taak en gedeelde verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat we elke dag de beste, mooiste en meest spraakmakende nieuwsverhalen brengen in alle vormen. Dat is waar ik elke dag een bijdrage aan mag leveren, met als doel dat we weer verder gaan groeien. Dat doen we nu met heel veel nieuwe digitale abonnees en we hopen natuurlijk dat dat de komende jaren verder gaat groeien.

Wat zou u de lezers van de BB, zowel alumni als studenten, nog afsluitend willen meegeven?

Wat betreft de studenten, zoals ik al eerder meegaf zitten we echt in een fase dat er een onwijze druk wordt gelegd op studenten. Dat doen ze vooral zelf. Het is echt niet veel slechter dan 10 jaar geleden, maar de generatie die nu studeert is opgegroeid met sociale media en stelt andere eisen. Van jongs af aan is er al een heel andere druk vanuit de omgeving. Trek je daar niets van aan. Als je even de kans en de ruimte hebt, benut die door dingen naast je studie te gaan doen. Het verhaal is belangrijker dan nominaal studeren. We moeten ook zeker de uitblinkende cum laude studenten beter omarmen. Trots zit te weinig in onze samenleving. We mogen echt trotser zijn op die studenten. Dat is in elk geval wel mijn boodschap, zeker voor de mensen die twijfelen of ze een B.I.L.-bestuur moeten gaan doen of in een commissie willen. Je bent echt gek als je je niet aanmeldt. Zeker met een opleiding als bestuurskunde zou je meer praktijkervaring op moeten doen.

Voor studenten en de jongere alumni is de boodschap er een die ik wel vaker geef: grijp kansen. Ik ben een optimist; het glas is altijd halfvol. Dat betekent ook dat ik daardoor kansen zie voor mezelf. Eerst kansen grijpen en dan pas denken of je het wel of niet moet doen. Ik zie te veel mensen die ofwel de kans niet zien en achteraf spijt hebben. Er zijn er ook die de kans zien en zich eruit praten door negatief te zijn. Wees optimistisch en grijp je kansen. Kijk daarna of het echt iets voor je is. Voor de ervaren alumni is er de opdracht om de toekomstige bestuurskundigen niet te vergeten. Onthoud waar je vandaan komt; je hebt ook ooit van een opleiding genoten. Creëer daarom stageplekken en bied ze aan.

Nogmaals in het kort. Aan iedere student: ga minimaal een stage lopen. Aan de alumni die in de functies zitten waar dat kan: creëer stageplekken. Werkervaring is zo veel belangrijker dan boekenkennis.

Kamran Ullah voor de huidige B.I.L.-kamer

De B.I.L. in beelden

Een beeld zegt meer dan duizend woorden. De B.I.L. heeft een rijke historie en wij hebben er dan ook voor gekozen om aan de hand van een aantal foto's deze historie weer te geven. Ook zal het heden niet vergeten worden. In het volgende stuk zullen er een aantal foto's verschijnen die zowel het verleden als het heden belichten.

Thomas Augustinus

Het bestuur

Hieronder de foto's van het eerste en meest recente bestuur van de B.I.L.

Het eerste bestuur der Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden.

Bron: *bilboard.nl*

Het 35^e bestuur der Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden.

Fotograaf: *Jurriaan Duijn*

De Studiereizen

Met de studiereizen gaat de B.I.L. de hele wereld over. Van Brussel naar Washington DC of van Praag naar Seoul. Overal worden wij met open armen ontvangen en wordt er veel tijd gestoken in het ontdekken van deze prachtige locaties. Een bezoek aan het parlement of de ambassade zijn traditie geworden. Eveneens als het ontdekken van de lokale barcultuur.

36 Een groepsfoto van de Reis naar Praag uit 2003.

Bron: Lustrumboek vijftienvintig jaar Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

De groepsfoto van de Reis naar Praag uit 2020.

Fotografe: Colinda van Rees

Café de Vijfde en Café de Campus

De B.I.L. werkt graag samen met het Instituut Bestuurskunde. In 2005 werd voor het eerst Dialoog met de Vijfde (later hernoemd naar Café de Vijfde). Waar de docenten op een informele wijze de kans krijgen om meer te vertellen onder hun onderzoek of onderwijs. Tegenwoordig is er Café de Campus: Drink & Discuss. Hier ligt er meer de focus op het debat, ook dit is in samenwerking met verschillende docenten die in discussie gaan met de studenten over verschillende actuele stellingen.

Een foto van Café de Vijfde, eind 2005.

Bron: *Lustrumboek vijftientig Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden*

Een foto van Café de Campus: Drink & Discuss in november 2019.

Bron: *billboard.nl*

B.I.L. op bezoek

Naast het feit dat wij graag onze eigen activiteiten organiseren, gaat de B.I.L. ook regelmatig op bezoek bij verschillende organisaties die onze blik nog verder doen verreiken. Excursies naar de Raad van State, verschillende ministeries of consultancybureaus zijn gebruikelijk geworden. Ook dit jaar bezocht de B.I.L. de Tweede Kamer waar wij een rondleiding kregen van Ernst van Welij.

38

De B.I.L. op bezoek bij defensie, jaren '90.

Bron: Lustrumboek vijftig jaar Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

De B.I.L. op bezoek bij de Tweede Kamer in 2019.

Bron: billboard.nl

EEN TOP
COMMISSIE
VERDIENT
EEN TOP
ALMANAK

TROTS

Eindeloos leden achter hun broek aanzitten, honderden foto's uitzoeken en talloze uurtjes achter de computer. Het resultaat; een uniek jaarboek vol herinneringen. Het Orangebook team wil jullie bedanken voor de fijne samenwerking en feliciteren met het geweldige eindresultaat!

Ook een almanak, magazine of studentendrukwerk maken? Wij ondersteunen je graag. Orangebook heeft jaren ervaring met het begeleiden van verenigingen en commissies. Samen maken we van de creatiefste ideeën een uniek eindproduct.

ORANGEBOOK
Almanakken & Studentendrukwerk

BEL
VOOR EEN
AFSPRAAK

013 580 21 94

WWW.ORANGEBOOK.NL

Bestuurskundige Berichten

Origineel orgaan van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

De volgende BB verschijnt medio juni 2020!

